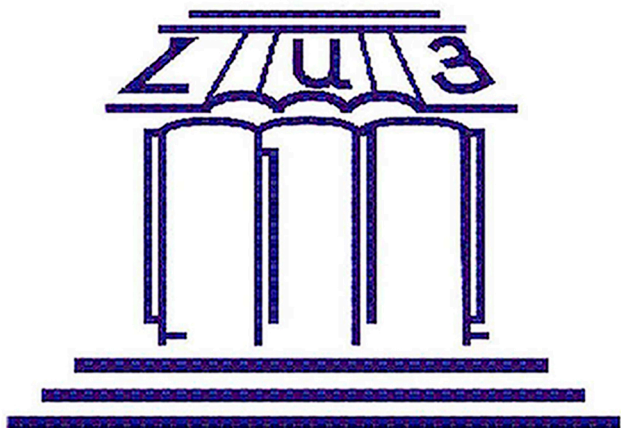

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

Բաղ. լուս. գլխ. վարչութ.

ԲԱՆԳՈՒՂ, ԹԵՏՐՈՆ № 14

Ա. ԳԼԵԲՈՎ

ՀԱՏՈՒՑՈՒՄ

ՊԵՏ 2 ԳՈՐԾ.

ՊԵՏԶՐՈՆ

1928

891.71

Գ-63

27 JUL 2006

99 NOV 2010

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՎՈՐՈՒԹՅԱՆ ԳԼԽ. ՎԱՐՁՈՒԹՅՈՒՆ
№ 14 ԲԱՆԳՅՈՒՂ. ԹԱՏՐՈՆ № 14

891.71

9-63

այ.

Ա. ԳԼԵԲՈՎ

ՀԱՏՈՒՑՈՒՄ

Պիյես 2 գործողությամբ

ՌԵԺԻՍՑՈՐԻ ՑՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՎ

նայելով

Հոգված գրիմի, դեկորների յեվ հագուստների մասին

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ. ԵՐԵՎԱՆ 1928

Հր. № 874: Գրառեպվար № 1062 (բ): Տիրաժ 1500:
Պետհրատի սուսլին տպարան վաղաբնագնատում:
Պատվեր № 266:

Հոկտեմբերյան հեղափոխության պատկերը գյուղում: Յերկու
գործողություն—խրճիթ յեվ կալվածատիրոջ բակը: Տասը տղա-
մարդի յեվ յերեք կնոջ դերեր:

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁՆԵՐ

1. ԱԼԵՔՍԵՅ ԳՐԵԲԵՆՅՈՒԿ—Բալթիկ ծովի նավաստի, չքավոր,
բալշևիկ, 25 տարեկան:
2. ՆԱՏԱԼԻԱ—նրա կինը, 23 տ.:
3. ԿԼԱՎԴԻԱ—գինավորի կին, 23 տ.:
4. ՅԱՆ ՊՐՈԻՏԵԿ—Կալվալիսի բատրակը, ավատրիական ռազմա-
գերի (լեհ), 25 տ.:
5. ՍԱՎԱ ՖԻԼԱՏԻՉ ՊՐՅԱՆԻՉԿՈՎ—կուլակ, 60 տ.:
6. ՍՊԻՐԻԴՈՆ ԳԱՎՐՅՈՒՇԻՆ—միջակ գյուղացի, 55 տ.:
7. ՌԻԺԻԿ—չքավոր, 50 տ.:
8. ԶԱԲԱՐ ԲՈՒՐԿԻՆ—գինավոր, միջակ, 30 տ.:
9. ՏԵՐ-ԱԳԱԹԱՆԳԵՂՈՍ ՍԻՖՈՆՍԿԻ—տերտեր, 50 տ.:
10. ՏԻԿ. ՈԼԳԱ ՊԵՏՐՈՎՆԱ ՉԵՐՆՇԵՎԱ— կալվածատիրուհի,
50 տարեկան:
11. ՅՈՒՐԻ ՎԻԿՏՈՐՈՎԻՉ — առաջինի վորդին, շտաբս-կապի-
տան, 30 տ.:
12. ՈՏՏՈ ԳԵՈՐԳԵՎԻՉ ՖՐԻԴԼԻԲ—Չերնիշենների կալվածի կա-
ռավարիչը (գերմանացի), 55 տ.:
13. ԶՈՒԲԿՈՎ—բանվոր, բալշևիկ, 40 տ.:

Գյուղացիներ, ռազմագերիներ, բանվորներ, կարմիր-գվարդիա-
կաններ:

Գործողությունը կատարվում է Լուչինկա գյուղում յեվ գյուղի
հարեկանությամբ գտնվող Չերնիշենների «Ուորադնոյե» կալվա-
ծում,—1917 թ. նոյեմբերի 9-ին (նոր տոմարով):

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ ԱՌԱՋԻՆ

Գրեթե այդպիսի խրճիթը: Աղքատիկ կահավորութիւն: Ձախ կողմը
յերկու լուսամուտ՝ փողոցի վրա: Աջ կողմը՝ հաշտի վրա բաց-
վող դուռ յեւ վեջ: Յերեկո:

ՈՂԱԿ 1 — Ա.

Կլավդիան, կարմրերես, ժիր կին, նստել է նստարանի վրա՝ լու-
սամուտի առաջ, յեւ սեմքէկա յե չրթացնում: Նատալիան, վոր
բարձրահասակ է նրանից, գեղեցիկ ու շատ գունատ, բաշ է գա-
լիս փեշի մոտ:

ՆԱՏԱԼԻԱ.—(Ուզում է ծածկել իր նուզումը, ձեռից գցում է ունե-
լիքը, վորով փեշը կետակուր է դնում): Տէր աստված... Ես
ի՞նչ ա պատահել ինձ: Ամեն բան ձեռիցս ընկնում ա... Ա-
սում ես դրուստ գալի՞ս եմ:

ԿԼԱՎԴԻԱ.—Պետրեն ասում ա—վագոնում տեղ չեղավ, ստան-
ցումը մնացին: Թե ստանցումն, ասում ա, ինչ ա կատար-
վում, աստված հեռու տանի: Սարսափելի բան ա... Մտնում
են, ասում ա, լուսամուտներից, նստում են վագոնների գըլ-
խին, ուր պատահի... Ջարդում են ամեն ինչ, քաշում-տա-
նում, խփում-ծեծում...

ՆԱՏԱԼԻԱ.—Քճենն ել ա գալիս:

ԿԼԱՎԴԻԱ.—Քունն ել, իմն ել: Նրանք միշտ անբաժան են: (Նա-
տալիան գցում է մի ավիս): Ի՞նչ ա պատահել քեզ, աղչի:
Տէս հլա, ձեռներդ դողում են:

ՆԱՏԱԼԻԱ.—Ո՛հ, ել հալ չկա ինձանում... Յես վրձնց պըտի նրա
յերեսին նայիմ:

ԿԼԱՎԴԻԱ.—Ի՞նչ կա վոր:

ՆԱՏԱԼԻԱ.—Յես ել կարամ նրա հետ խոսեմ:

ԿԼԱՎԴԻՒԱ.—(Ուզում ե բան դուրս քաշել, մոտենում ե նրան լեւ, գրկելով, նայում աչքերի մեջ): Նատաշկա: Մի՞թե դու չես... Դրո՞ւստ: Վաչ, աղչի, վաչ, անուշ ջան: Ուրեմն քաղցրի համն առել ես հա: Բա ինձ նախատում եյիր, թե խալխի մարդկանց հետ ես ընկնում: Ե՛հ, ընկնում եմ—ի՞նչ կա վոր: Մարդուս հո չես չեմ կոխվ դրկել: Սարսաղն ինքը գնաց: Իսկ չես եստեղ պըտի չորանամ, ինչ ա... Ինքս իմ ջանել կյանքը սեպանեմ, թե... Գլուխը քարը՝ մի անգամ ենք աշխարհ գալի...

ՆԱՏԱԼԻԱ.—(Հրում ե նրան): Ձեռքդ կտրի: Իմ մտքում եղպես զգվելի բան սկի չի չեղել:

ԿԼԱՎԴԻՒԱ.—Դու ել... Զգվելի բան:

ՆԱՏԱԼԻԱ.—(Զայրույթով լեվ վիրավորված): Անառակութուն: Եդ ինձ համար չի ասած: Յես իմ Ալոշկին նոր նշանած աղջկա պես եյի սպասում...

ԿԼԱՎԴԻՒԱ.—Եհ, հետո—սպասեցիր: Հետո ի՞նչ պատահեց:

ՆԱՏԱԼԻԱ.—(Մոտենում ե Կլավդիային, ուսերից բռնում լեվ հուզված, գրեթե շուկով խոսում): Անցած շաբաթ գնացի կալվածատիրոջ տուն՝ պոլերը լվանալու: Կվանում եմ՝ շորը ձեռիս կռացած, հանկարծ նրանց աֆիցեր տղեն բռնում ա լետեիցս... Բերանս փակեց ու սկսեց ինձ չարչարել... Խելքս ուշքս մթնեց... Ուզում եմ ճչամ, բայց ձենս կտրվել եր կարծես... Աչքերս շողվեցին...

ԿԼԱՎԴԻՒԱ.—Հետո:

ՆԱՏԱԼԻԱ.—Ու մոռացա չես... Ալոշային մոռացա... Հասկանում ես: Այ ի՞նչ մեղք բան ելավ: Սատանան մոլորեցրեց...

ԿԼԱՎԴԻՒԱ.—Անխելք: Սատանեն վորն ա... Յերեք տարի տանջվել ես մենակ—եդ ա, ել ի՞նչ սատանա:

ՆԱՏԱԼԻԱ.—(Հուսահատ): Վճնց ասեմ հիմի Ալոշային:

ԿԼԱՎԴԻՒԱ.—Դու չես մի ասի:

ՆԱՏԱԼԻԱ.—Վճնց թե—մի ասի: Կարող եմ համարձակվել: Ախր հարազատ ամուսինս ա: Ել վճնց կարող եմ չերեսին նալել:

ԿԼԱՎԴԻՒԱ.—Ե՛, թարկը տո՛ւր: Եղպես շաշը մինն ել դու չես: Ինչո՞ւ պըտի ասես վոր: Յեղել-չեղել ե: Ի՞նչ, հո՞ւմ հետ—եդ քու բանը չի: Նրանք եստեղ անմեղ են մնացել ելի: Կարծում ես Սենկային չես ամեն ինչ ասելու չեմ: Քոռանամ, թե սուտ չասեմ...

ՊՐՈԻՏԵԿ.—(Լուսամուտից նայելով): Բարի որ, պանի (սիկին)...

ԿԼԱՎԴԻՒԱ.—Հրես իմ հաստագլուխն ել: Ասա մի տեսնեմ—սրա մասին ել պըտի ասեմ:

ՊՐՈԻՏԵԿ.—Ինչի՞ մասին ես խոսում, պանի Կլաշեչկա:

ԿԼԱՎԴԻՒԱ.—Յես քեզ համար Կլաշեչկա չեմ, այլ Կլավդիա Կալիստրատովնա: Քանի վոր դու իմ բատրակն ես, ուրեմն պետք ե ինձ հետ խոսես ենպես, ինչպես խանութի հետ: Հասկացա՞ր (նրան նայելով, երջում ե: Պրոսեկը նույնպես ծիծաղում ե, ասամենք ցույց տալով): Ա՛յ հիմարը: Դե չես ի՞նչ անեմ հիմի սրա հետ: Մարդիս ասեմ սրա մասին թե չե:

ՊՐՈԻՏԵԿ.—(Աչքերը քարեղով): Ի՞նչ մարդու:

ԿԼԱՎԴԻՒԱ.—Աչքերը բաց ու խուփ արավ... Ախ, դու անուշիկա... Հարուր տարի քեզանից չեյի բաժանվիլ... (Խվում ե այսին): Վճր սատանեն ե բերում ախր եդ Սենկային... Գոնե ակնեքի տակն ընկներ: Թո՛ւ, Լավ, Յան: Վոչինչ չեմ ասի: Մի վախի: Հիմար եմ, ինչ ա:

ՈՂԱԿ 2—Ա.

ՊՐՅԱՆԻՉԿՈՎ.—(Մտնելով): Դու հիմար չես: Հիմարից ավելի վատ ես: Դու գեղի առաջին ֆուստկար կնիկն ես (Պրոսեկը րազմվում ե):

ԿԼԱՎԴԻՒԱ.—Իսկ դու ի՞նչ արած ես: Յես քու հարսը չեմ: Դու ավելի լավ ա, քու հարսին նայի, վոր ձեռիցդ չխլեն:

ՊՐՅԱՆԻՉԿՈՎ.—Ա՛յ քեզ անիծյալ տես ե...

ԿԼԱՎԴԻՒԱ.—Ի՞նչի չես չեղել:

ՊՐՅԱՆԻՉԿՈՎ.—Քեզ մոտ չեմ չեղել: Դու եստեղ գործ չունես: Յես պարտքի համար եմ չեղել, Նատալիա: Պետք ե ախր մեր հաշիվները մի կերպ վերջացնենք: Ժամանակը վաղուց անցել ե:

ՆԱՏԱԼԻԱ.—Ի՞նչ ունեմ, վոր ինչ տամ:

ԿԼԱՎԴԻՒԱ.—Ի՞նչքան ես վերցրել սրանից:

ՆԱՏԱԼԻԱ.—Ոխտը փութ ցորեն: Մինչև նորը: Իսկ կես դեսլա-ախինից ինչ պըտի ստանալի, վոր... Յես ի՞նչով պըտի ապրեմ—չգիտեմ:

ՊՐՅԱՆԻՉԿՈՎ.— Դա սկի հաշիվս չի: Ի՞մ Բնչ բանն ա: Յերբ վեր-
ցնում ելիր, գիտե՛լիր չե ինչ պըտի տաս:

ՆԱՏԱԼԻԱ.— Ախր հողներս ել հող չի: Սաղ ալազ ա: Յանում ես՝
բան չի դուրս գալի:

ՊՐՅԱՆԻՉԿՈՎ.— Ուրեմն վատ ես ցանել: Դուք լըբեր եք: Գոր-
ծից փախչում եք, ինչպես կրակից: Հետո ատամներ եք սրում
գործ անող, ունեւոր մարդկանց վրա: Ով աշխատի— նա կուտի:

ԿԼԱՎԴԻՒԱ.— Դիտենք վճնց ես աշխատում: Դու մենակ կնանոնց
ես քրտնացնում: Ինքդ մի մեր տեղը աշխատելի՛ր՝ կտեսնե-
լիր: Մենք ջարդ ու խուրդ ենք ելել եղ աշխատանքից...

ՊՐՅԱՆԻՉԿՈՎ.— (Չեռի փայտը շարժելով): Յես ցույց կտամ քեզ,
անառակ:

ԿԼԱՎԴԻՒԱ.— Դե, դե. փետդ քեզ քաշի: Թե չե ենպես կհասցնեմ
վոր— աչքերիդ լուսը կթափվի...

ՊՐՅԱՆԻՉԿՈՎ.— Տես ե՛. ինչ յերես են առել ես մարդիկ... Հետ-
ները խոսել չի ըլում: Դե, Նատալիա: Արի գործը վերջաց-
նենք: Կամ ցորեն տուր, կամ հորթդ: Ել չեմ կարող ըս-
պասել:

ՆԱՏԱԼԻԱ.— Հոթիս: Յերկու տարեկան մող՛ն: Ոխտը փթի տեղ...

ՊՐՅԱՆԻՉԿՈՎ.— Բա շահը չե՞ս հաշվում: Եղ ել գցի: Հավասար
ենք դուրս գալի:

ՆԱՏԱԼԻԱ.— Դու եղ Բնչ ես ասում: Դու սատանա՞ լես, թե՞ մարդ:
Խի՞ճ ունե՞ս, թե չե...

ՊՐՅԱՆԻՉԿՈՎ.— Յես ամենաարդար մարդն եմ: Աստծուն պաշ-
տում եմ, մարդկանց դուր տեղը չեմ նեղացնում: Ո՛ւմ ու-
զում ես հարցրու— Սավա Թիլատիչ Պրյանիչկովը մեկն ու
մեկին կողոպտե՛լ ա առանց որենքի: Սկի, վճն մի մարդ
չեմ կողոպտած առանց որենքի: Յես քեզ խնդրե՛լ եմ ին-
ձանից ցորեն վերցնես: Սկի, չեմ խնդրել: Ինքդ ես վեր-
ցրել...

ԿԼԱՎԴԻՒԱ.— Մարդ կարիքից վճն թե քեզ, սատանին ել կղիմի:

ՆԱՏԱԼԻԱ.— Սա Բնչ բան ա: Ես աշխարհում արդարութունն կա՞,
թե չե: Դեղացիք, մեր մարդիկ ձեզ համար արին են թա-
փում կովի մեջ, իսկ դու ուզում ես մեզ խեղդե՛ս: Բա դա
որենք ա: Բա դա աստոծ կվերցնի: Բա սրանից հետո դու
արյուն ծծող անորեն չե՞ս:

ԿԼԱՎԴԻՒԱ.— Թող հլա մի զինվորները, մեր մարդիկ տուն գան,
մենք ձեզ ցույց կտանք...

ՊՐՅԱՆԻՉԿՈՎ.— Ի՞նչ ցույց կտաս: Յես հո չարագործ չեմ: Յես
ամենաարդար մարդն եմ: Առանց որենքի— վոչ մի բան: Ա-
մեն ինչ անում եմ կարգով, որենքով:

ՆԱՏԱԼԻԱ.— Դու ազրուկ ես: Մեր արյունը ծծում ես... Յես քեզ
մողի չեմ տալ: Ինչ ուզում ես արա— չեմ տալ: Ատամներով
կխեղդեմ...

ՊՐՅԱՆԻՉԿՈՎ.— Տես հլա սրան: Ի՞նչ լըբացել, աներեսացել են
մարդիկ, տեր ասոված...

ՆԱՏԱԼԻԱ.— Սլեքսելը կգա— նրա հետ կխոսես:

ՊՐՅԱՆԻՉԿՈՎ.— Յերբ ա գալու:

ՆԱՏԱԼԻԱ.— Հենց եսոր: (Պրյանիչկովը, հոնքերը բարձրացնելով,
սփոթված, կրճում է շքուցենքը):

ԿԼԱՎԴԻՒԱ.— (Լուսամուտից նայելով): Տես: Կարծես գալիս են...
Չե, Բուրկինը մենակ ե: Նա չե կովից ա յեկել (Կանչում է).
Ջաքա՛ւր: (Բուրկինը, շիկակաւմիւր, մի կողմի վրա ծոված
միտումով, նայում է լուսամուտից):

2.— Բ

ԲՈՒՐԿԻՆ.— Բարե ձեզ, հարս-խանութներ:

ԿԼԱՎԴԻՒԱ.— Կովից ես փախե՛լ:

ԲՈՒՐԿԻՆ.— Հենց միջից: (Պապիրոս է փաթարում): Չոռով տեղ
հասա: Մի քաղաքում ինն որ վակզալում մնացի. պոեզ-
ներում տեղ, դադար չկար:

ԿԼԱՎԴԻՒԱ.— Մերոնց տեսա՞ր: Դալիս են:

ԲՈՒՐԿԻՆ.— Քունը, լսեցի, գալիս ա: Իսկ նրա, Նատալի նշանա-
ծը, ասում ելին, վագոնի կտրից ընկել ա ակների տակ:
Հը՛մ... (Թխում է):

ՆԱՏԱԼԻԱ.— (Յերեմովում է լել, չնկնելու համար, բռնում է փե-
լից): Ո՛Ք...

ԲՈՒՐԿԻՆ.— Մի կրակ տա՛ս... (Կլավդիան սալիս է նրան լուցկի.
նա ծխում է): Եղպես ա, ինչ արած. մեկը գջուլից ա մեռ-
նում, մի ուրիշը կտրից ընկնելով... Եղպես ա... (Լուրջ ու
նշանակալից աչով անելով, հեռանում է):

ՆԱՏԱԼԻԱ.—Տեր աստված: Սա ի՞նչ բան ա: Աչքերս մթնեց...
Կլաշենկա: Դա ի՞նչ ասավ: Յերանգ եր սա, թե վատ լսեցի:
Այոջան. իմ Այոջան—ակաների տակ ա ընկել: Հա՛... (սուր
նիչ արձակելով, բնկնում է Կլավդիայի կրծքին ու ցնցում
նրան):

ԿԼԱՎԴԴԻԱ.—(Ուզում է մխիթարել, շոյում է գլուխը): Ո՛հ, տեր
աստված. ես անիծած կոխվեց... Ձեռք ընկներ դրա հնարողը—
աղիքները կթափելի (Պրյանիչկովին).—Դու հրեդ, շուն, փող
տվիր քո լակոտներին փրկեցիր: Մի կռիվ զրկեցիր ելի:

ՊՐՅԱՆԻՉԿՈՎ.—Կլաշկա: Տես աչ լեզուդ կկտրեմ: Քու խոսքը
չես ասում...

ԿԼԱՎԴԴԻԱ.—(Բռնկեցնում սպառնում է). Ձեռ կարող: Մենք քունը
կկտրենք: Թող մի մեր տղերքը գան... Մեր արաստուքի տե-
ղակ արյուն պլոտի քամենք ձեզանից:

ՆԱՏԱԼԻԱ.—(Նստած, նայում է առջևը, ինչպես կիսախելագար):
Վերցրու տար... հրե հնաեղ...

ԿԼԱՎԴԴԻԱ.—Նատաշա: Խեղճ թոցրե՛լ ես, ինչ ա...

ՆԱՏԱԼԻԱ.—Ինձ հիմի ել բան հարկավոր չի... Հե՛չ մի բան:

ԿԼԱՎԴԴԻԱ.—Վճնց թե—վոչ մի բան: Ձե, ներողութի՛ն կանես:
Յես չեմ թողնի: Յեթե դու խեղճ թոցրե՛լ ես—չես չեմ թըռ-
ցրել. քու տեղակ չես կկտավարեմ քու տունը (ցատկում է
դեպի Պրյանիչկովը). Բա դու խիղճ չունիս... անաստված: Տո՛,
անամոթ աստանա: Տո՛, չալ շուն:

ՊՐՅԱՆԻՉԿՈՎ.—(Նրանից պաշտպանվելով, գնում է դեպի հասը).
Դա հաշվի մեջ չի մտնում սկի... Ձեմ լսում. վոչինչ չեմ
լսում... (Թագնվում է):

ՈՂԱԿ 3—Ա.

ԿԼԱՎԴԴԻԱ.—Նատալիա: Ախր եդ վճնց կըլի: Մոգիդ տալի՛ս ես
նրան:

ՆԱՏԱԼԻԱ.—(Հագիվ լսելի): Միենույն ա հիմի... Ի՞նչիս ա պետք...
Մին ա ել չեմ ապրելու... (Հանկարծ լուսամուտի ուժեղ ձե-
նում է մեկը: Նստալիան, նայելով, սեղից ցատկում է սարսա-
փած). Ախ... Նա չե...

ԿԼԱՎԴԴԻԱ.—(Վախվալով). Ո՞վ... Ո՞վ գորավոր սուրբ խաչ... Դու
ագնես:

ՆԱՏԱԼԻԱ.—Նա չե. նա... Ալեքսեյը:

ԿԼԱՎԴԴԻԱ.—(Լուսամուտի բանալով). Ո՞ւր ե, աղջի... աստված ա-
զատի... (Լուսամուտի մոտ մարդ չի յերեվում: Յերկունսն էլ
կանգնած ականջ են դնում: Հաշից լսվում է մոզու բառաչը
յեղ խոսակցության ձայներ: Դուռը բացվում է: Ալեքսեյը, ամ-
րակազմ, առողջ, նավաստու սեղ նեանագետով, դեղին յե-
կառանիս կոշիկներով, հրացանն ուսած, իրեի տպագրով
ու քեյամանով. հրելով՝ խոնիր է մեցնում Պրյանիչկովին ու
մեկնում է ինքը):

3—Բ

ԱԼԵՔՍԵՅ.—Եդ ի՞նչ բան ա: Դու սկսել ես գողություն անել, հը՞...
ՆԱՏԱԼԻԱ.—Այոջա... (Սարսափած նայում է նրան):

ԿԼԱՎԴԴԻԱ.—(Ցեց-յեց է գնում, յերեսը խաչակնեցելով). Հիսուս ու
քրիստոս: Հիսուս ու քրիստոս: Տեր, դու վողորմաս...

ՆԱՏԱԼԻԱ.—Այոջենկա: Դու սաղ ես:

ԱԼԵՔՍԵՅ.—Դուք գովել եք, ինչ ա: Յես չե՛րբ եմ մեռել:

ՆԱՏԱԼԻԱ.—Նոր Բուրկինն ասավ... Մթամ պոեղի տակն ես ըն-
կել... Կտրից...

ԱԼԵՔՍԵՅ.—Յես: Սխալ ա: Սենկան ա ընկել, վոչ թե չես:

ԿԼԱՎԴԴԻԱ.—Վճր Սենկան: Ի՞նչ:

ԱԼԵՔՍԵՅ.—Հա. քու: Կամուրջի վրա թափ տվեց պոեղը...

ԿԼԱՎԴԴԻԱ.—Տեր աստված. լեզուս չորանա՛ր... (Լռելով, կարծես
վարանելով, յերեսը ծածկում է ձեռներով ու սկսում է կեղծ
վողբալ): Ո՛հ, նախի ջան: Ես ի՞նչ բան եր... Ո՛հ, ո՛հ, ո՛հ...
Բա ի՞նչ ուժուղին թողիր ինձ հապես վորբեալի: Բա հիմի
ել ի՞նչ պիտի ինձ, վորբեալուս պահի՞... (Հանկարծ տնք
փոխում է): Ե՛, գլուխը քարը... Ի՞նչ սարսաղ մարդ եր: Չկա-
րաց տեղ հասնի: Թո՛ւ...

ՊՐՅԱՆԻՉԿՈՎ.—Ախ, չար, լիբը արարած... Ախ դու նզովից
արմատ...

ԿԼԱՎԴԴԻԱ.—Արմատը դու չես: Ի՞նչ ա. հո դու չպիտի իմ տնտե-
սությունը բարձրացնես: Ինքս եմ անելու հիմի: Յեթե նըս-
տեմ սուգ անեմ, հողս տակիցս կխլես: Քեդ պես բարերար-

ներին լավ եմ ճանաչում... (Ալեքսեյին), Հողի բանը վճեց...
Ստանալու հույս կա, թե չե:

ԱԼԵՔՍԵՅ.— Սպասիր...

ՆԱՏԱԼԻԱ.— (Նեմկայի դեպի մարդը): Ալեքսեյ:

ԱԼԵՔՍԵՅ.— (Նրան վանում է իրենից). Դու չե՛ս սպասիր: (Հոնկեյի
սակից նայում է նրան): Քեզ հետ առանձին եմ խոսելու...
(Նստալիան, կարմրելով, կանգ է առնում սեղում յեղ, վոր-
պեսգի իր հուզումը չմասնի, նստում է): Մոզին ինչո՞ւ չես
սրան տվել:

ՆԱՏԱԼԻԱ.— (Տեղից լեցնելով, լերկչոս): Ոխտը փութ ցորեն եմ
վերցրել մինչև նորը... Բայց հիմի ի՞նչ նոր... Յես հո վա-
րել-ցանել չեմ կարող:

ԱԼԵՔՍԵՅ.— (Պրյանիչկովին): Այ թե ի՞նչ: Ոխտը փթի համար ու-
զում ես, վոր քեզ մոզի տան: (Գնում է դեպի նա):

ՊՐՅԱՆԻՉԿՈՎ.— (Յես-լես գնալով): Դու ի՞նչ ես, դու ի՞նչ ես ու-
զում: Գժվել ես:

ԱԼԵՔՍԵՅ.— Իսկ քունը մեզ տալ չես ուզում:

ՊՐՅԱՆԻՉԿՈՎ.— (Ալեքսեյի դեպի): Վճեց թե իմը:

ԱԼԵՔՍԵՅ.— Հող... Հողդ տալ չե՞ս ուզում:

ՊՐՅԱՆԻՉԿՈՎ.— Ի՞նչ. ի՞նչ ասիր: Չլսեցի: (Լուսամուտից նայում
են Ռիփկին ու Գավրյուշինը, ուրախ ձեռքով են անում Ալեք-
սեյին, վողջում, ապա մեկնում խրճիթ: Նրանցից հետո, մեկը
մյուսի յետևից ներս են մեկնում ուրիշ գյուղացիներ, գեղջկու-
հիներ, ռազմագերիներ: Հետզհետե ամբողջ խրճիթը լցվում է
ժողովրդով):

3 — Գ.

ԿԼԱՎԴԻԱ.— Դե հիմի մենք ձեր հողին կհանենք:

ՊՐՅԱՆԻՉԿՈՎ.— Վճեց թե հողին կհանենք:

ԿԼԱՎԴԻԱ.— Շատ պարզ ա: Ինչքան գոփել ես մեզանից, բոլորը
չես կվերցնենք:

ԱԼԵՔՍԵՅ.— (Գլխակից հանում է խնամով ծալված «Ձիմվոր» լրա-
գրի համարը, բաց է անում յեղ քափահարում Պրյանիչկովի էթի
առաջ): Դու ես տեսել ես: Կարդացել ես. Չե՛: Դե լսիր
(Կարդում է): «Հողի վրա չեղած խոշոր սեփականատիրու-
թյունը պետք է անմիջապես վերացվի, առանց փրկանքի,
չսպասելով հիմնադիր ժողովրդին»:

ՌԻԺԻԿ.— Դա, այ, ուղիղ խոսք ա: Ի՞նչի պըտի սպասել վոր:
Սպասեցինք ու վոչինչ չտվին, են ժամանակ ի՞նչ ենք անե-
լու: Ելի մենք պետք է աշխատենք վերցնել: Ավելի լավ է,
հենց հիմա վերցնենք... Դրանտ չեմ ասում: (Հավանության
նշաններ բազմության մեջ):

ՊՐՅԱՆԻՉԿՈՎ.— Դա ձեզ տկլորներին համար է դրուստ: Իսկ բա-
նի-գործի տեր մարդիկ հակառակն են հասկանում... (Ալեք-
սեյին): Դա ի՞նչ ծրագիր ա: (Ալեքսեյի խորամանկ կկոցելով՝
սպասում է պատասխանի):

ԱԼԵՔՍԵՅ.— Հայտնի չե, ինչ ծրագիր ա: Բայլ չե՛կա կան:

ՌԻԺԻԿ.— Ամենաուղիղ ծրագիրն ա: Գեղացիական:

ՊՐՅԱՆԻՉԿՈՎ.— Այ. դու, նոզից արմատ: Դե՛ս չե՛կ ես բայլ չե՛կ:

ԱԼԵՔՍԵՅ.— (Գլխով շարժելով). Բա դու ինչ կարծեցիր— թվ ա:

ՊՐՅԱՆԻՉԿՈՎ.— Ընդ, Ընդ: Լսեցի՞ք, այ խալիսը: Ինքը խոստովա-
նեց: Բայլ չե՛կ ա: Իսկ մենք բոլորս ես-երենք ենք եստեղ:
Մեզ քու եղ նեռի սերմը հարկավոր չի: Տար ուրիշ տեղ...

ԱԼԵՔՍԵՅ.— Ես-երենք:

ԳԱՎՐՅՈՒՇԻՆ.— (Համոզված): Իսկական: Յերբորդ համար:

ԱԼԵՔՍԵՅ.— Վճեց թե: Ի՞նչ կերենակու, պատերազմի կողմնա-
կից եք:

ՊՐՅԱՆԻՉԿՈՎ.— (Ձեռի փայտը քիկացնելով). Մինչև կատարյալ
հաղթանակը...

ԿԼԱՎԴԻԱ.— Մինչև հաղթանակ, մինչև հաղթանակ... Դու վոր
արդեն հաղթել ես: Պատերազմի շնորհիվ սնդուկներդ լցրել
ես... Ինքդ ել գնա կովի:

ԳԱՎՐՅՈՒՇԻՆ.— Պատերազմը մեր ի՞նչին է պետք: Մենք հաշ-
տույթյուն ենք ուզում:

ԱԼԵՔՍԵՅ.— Իսկ հողի համար մինչև հիմնադիրն սպասելու չես:

ՌԻԺԻԿ.— Ինչո՞ւ չենք սպասում վոր: Դուք սպասեցեք, չե՛թե ու-
զում եք...

ԳԱՎՐՅՈՒՇԻՆ.— Յեթե հիմա կարելի լիներ...

ԱԼԵՔՍԵՅ.— Ի՞նչ եք շփոթում, շփոթում: Ով հաշտության ու
հողի կողմնակից ա—նա ել բայլ չե՛կ ա:

ՌԻԺԻԿ.— Ե՛: Մենք ել հենց եղ ենք ուզում ելի:

ԳԱՎՐՅՈՒՇԻՆ.— Այ քեզ հա: Դուք ա գալի, վոր մենք բայլ չե՛կ

ենք: Թո՛ւ, զրոյը ձեզ տանի: Իսկ մենք ուզում էլինք ես-
երներին ձայն տալ: Ո՞վ եր ճանաչում արք: Ասում էլին
գլուղացու կուսակցութիւնն ա... Ա՛խ, զրոյը ձեզ տանի: Հի-
մի ինչ անենք, հը՞: Մեզ բոլորիս մի գերանից կկախեն:
Իստակ շշկլացրին, անիծածները...

ԿԼԱՎԴԻԻԱ.—(Պրյանիչկովին սպառնալով): Ես բոլորը քու գործն
ա, խորամանկ ոճ...

ՈՂԱԿ 4—Ա.

(Ներս է մտնում Սիմոնակին, գեր, հաս ծնոսներով, ներմալած, բաց
մանիշակագույն ֆառաշայով):

ՍԻՄՈՆԱԿԻ.—Ես ի՞նչ ե ձեզ մոտ, ա՛յ քրիստոնեք: Ի՞նչ աղմուկ է:

ՊՐԱՅՆԻՉԿՈՎ.—Համեցեք, տեր-հայր: Համեցեք: Ձեր հողերը ու-
շաղրութիւնը դարձրեք ես Նեոի ծնունդների վրա: Մի լսե-
ցեք, թե ի՞նչեր են գուրս տալիս:

ՍԻՄՈՆԱԿԻ.—Ա՛: Դրեքենդուկ... վողջ-առնող էս: Ե՛, ասածո...
(Ուզում է ունենլ Գրեբենյուկին):

ԱԼԵՔՍԵՅ.—(Վանելով նրան): Կարիք չենք զգում, տեր-հայր:

ՍԻՄՈՆԱԿԻ.—Ի՞նչպէս թե—կարիք չեք զգում:

ԱԼԵՔՍԵՅ.—Շատ պարզ ա: Դնացեք ուրիշի գլուխը թխորեցեք:

ՍԻՄՈՆԱԿԻ.—Ա՛յ թե ինչպէս ես վերադարձել:

ՊՐԱՅՆԻՉԿՈՎ.—Նեո: Իսկական նեո: Դուք հլա մի լսեցեք,
թե հողի մասին ի՞նչ ա ասում. լսեցեք ասում ա, անմի-
ջպէս, առանց փողի, փրկանքի...

ՍԻՄՈՆԱԿԻ.—Առանց փրկանքի՞: Ըհը՛... Եղ հո ավազակութիւն
ա: Իսկ ավազակութիւնը մեղք, հանցանք ե տիրոջ ե իշ-
խանության առաջ...

ԳԱՎՐՅՈՒՇԻՆ.—(Վիզր Բաբելով). Եղ վոչինչ: Եղպէս գործի հա-
մար մեղքն ել մեղք չի: Միայն թե եղ բանը հանկարծ շուռ
չգն: Մին ել տեսար քու եղ բայլչեիկը, Լենինը թռավ: Դե
հիմի արի գտի նրան: Իսկ լես մեջքովս պատասխան տամ,
հա՛:

ՌԻԺԻԿ.—Դու Լենինին թո՛ղ: Նա շիտակ մարդ ա:

ԱԼԵՔՍԵՅ.—Իսկ հրացանները մենք ի՞նչի համար ենք վերցրել:
Կարծում ես լեռ կտանք: Վո՛նց չե: Մի անգամ հիմարու-

թիւն ենք արել, հիմի ել չենք անի: (Հրացանն իջեցնում է
ուսից): Այ վո՛րտեղ ե հողը: Հասկացա՛ք: Ես սվինի ծերին:
ՍԻՄՈՆԱԿԻ.—Եղ հո ավազակ Բարրարն եր եղպէս բացատրում:
Իսկ տերն մեր Հիսուս-քրիստոս հրամայել ե համբերել: Շատ
ենք սպասել, յեղբայրներ, հիմա չել մինչե հիմադիր ժողովը
շատ քիչ ե ֆնացել: Պետք ե հլա գերմանացուն ջարդել,
իսկ չերը ջարդենք-պրծնենք, են ժամանակ կառավարու-
թիւնը հողը կբաժանի: Նրա գինը քիչ-քիչ կվճարեք, ու
հողը ձերը կլինի—առանց ավազակության, առանց մեղք
գործելու...

ՌԻԺԻԿ.—(Չեմք բալի տալով): Դուքս տո՛ւր: Դու սպասելու հնար
ուներս, չունքի յեկեղեցին տասնումիկ դեսպատին հող ունի,
դու սպասիր: Իսկ մենք՝ տկորներս սպասելու ճար ու հնար
չունենք: Խեղդվում ենք:

ՆԱՏԱԼԻԱ.—Վո՛նց վոր բողազներս թոկ քցես:

ԱԼԵՔՍԵՅ.—Մեր հարստութիւնը—մեր ձեռների կոշտերն են,
մեր յերեխեքը, մեկ ել՝ մեր փրեկ տները: Ե՛ս ա:

ՆԱՏԱԼԻԱ.—Ի՞նչ տներ: Սաղ քրքրված են, ծակծկված: Միայն
արեից են պաշտպանում...

ԿԼԱՎԴԻԻԱ.—Ազատութիւնը միայն խոսք ա: Մի հասարակ ճի-
պոտ չեն թողնում կտրես... Իսկ կալվածատիրոջ անտառը
հրե—հարչուր դեսպատին ա...

ԱԼԵՔՍԵՅ.—Ե՛, գնացեք, կտրեցեք: Ել ի՞նչ կա վոր:

ԿԼԱՎԴԻԻԱ.—Դործարանի բանվորներն եղպէս ել ասում են—կըտ-
րեցեք, ասում ա, առանց դեռ ու գենի:

ԱԼԵՔՍԵՅ.—(Հանկարծ գայուլից բռնկելով): Ել ի՞նչ խոսք ու
զրիցի ժամանակ է: (Նստաւանի վրա յե դնում վերաւելուն յեղ
նրացանը դեմ է անում պատին): Կացինը բեր ետեղ, Նա-
տալիա: Հրեն գնամ ու կտրեմ: Ել ի՞նչ խոսք ու զրից: Ես-
որ—եզուց ձմեռ ա դալու: (Նստալիան, վախենալով աչկերը
բարձրացնել նրա վրա, կացինը տալիս է նրան):

ԳԱՎՐՅՈՒՇԻՆ.—Եղ վո՛նց կըլի ախր:

ՌԻԺԻԿ.—Դու չես ուզո՞ւմ: Քեզ հարկավոր չի: Ե՛, վոր ըտեհաց ա,
տանդ նստի: Իսկ ում պետք ա, նրանք կկտրեն: Ե՛: Քառ-
սուն կաղնի լեմ կտրելու: Բա զուր տեղն ենք հեղափոխու-
թիւնն սարքել: Կաղնի դերաններից նոր տուն եմ շինելու:
(Բազմուլթան մեջ շարժում յեղ բացականչություններ. «ձիւս
ա. վաղուց եր պե՛տ, վաղուց ժամանակն ե»)

ԳԱՎՐՅՈՒՇԻՆ.— Տես ե՛ր Յեթե բանն եղտեղ հասնի, յես ինչ ե
— համից եմ պակաս: (Կանչում է լուսամուտից դեպի փողո-
ցի մյուս կողմը): Ֆեկլա... Խզարը բեր: Ձին լծիր: Տես, չու-
շանանք...

ՊՐՅԱՆԻՉԿՈՎ.— Դուք խենթացել եք, ինչ ա: Եղ վորտեղ ե տես-
նված— առանց որենքի: Դա ինչ բան ա: Որը ցերեկով գո-
ղությո՞ւն:

ՍԻՖՈՆՍԿԻ.— Անմիտ բան եք անում, այ քրիստոնյաներ... Ան-
միտ: Եղպես անորեն բաների համար ձեր բանը վատ կը
լինի ես աշխարհում...

ԳԱՎՐՅՈՒՇԻՆ.— Թող ինչ ուզում ա ըլի:

ՍԻՖՈՆՍԿԻ.— Դուք կարծում եք ես անկարգությունը կմնա Ռու-
սաստանում: Դուք շշմել եք հարբածի պես: Ես բոլորը սա-
տանայական գործ ա... Ձի կարող պատահել, վոր ես բանը
միշտ եսպես մնա... Եղ բանը աստված թույլ չի տա...

ԿԼԱՎԴԻՒԱ.— Դուքս տո՛ւր: Դու իրան՝ աստծուց եղ բանը հար-
ցրե՞լ ես: Պատրաստվեցեք, այ խալիսը: Ի՞նչ եք կանդենի:

ՍԻՖՈՆՍԿԻ.— Ձե՛ր Յես ես բանը թույլ չեմ տա: Յես թույլ չեմ
տա: Իմ ծխի մեջ կյանքումս եսպես բան չի չեղել...

ՊՐՅԱՆԻՉԿՈՎ.— Աշխարհի վերջը չեկել ա:

ՍԻՖՈՆՍԿԻ.— Յես հիմի կերթամ ես բոլորը Ո՛րգա Պետրովնային
կպատմեմ: Թող մարդ ուղարկի քաղաք: Աստծուց չեք վա-
խենում, բայց մտրակների կլսեք: (Ձայնուքից կարմրած շատ
դուրս է գնում):

4—Բ

ԱԼԵՔՍԵՅ.— (Նրա յետևից): Ախ դու, աստծու սպասավոր: Գնա՛,
գնա՛: Ասա՛, վոր մենք ինքներս շուտով իրա մոտ կգանք...
Գնանք անտառ, տղերք:

ՆԱՏԱԼԻԱ.— (Աղետալով). Ալլոշա: Բա եղպես ել առանց ինձ
խոսք ասելու ուզում ես գնալ...

ԱԼԵՔՍԵՅ.— (Հոնքեր կիսելով). Ասի՛: Վոր քեզ հետ առանձին
պիտի խոսեմ: Բայց ինչ կա վոր: Տղերք, գեղացիք, ասա-
ցեք ինձ ուղիղ, խղճով— կնիկս վո՞նց ա պահել իրան: Սրա-
նբա հետ ընկել ա՛, թե չե՛:

ՆԱՏԱԼԻԱ.— (Սպիտակելով). Ալլոշա... Աստված քեզ հետ. ինչե՛ր
ես ասում: Համբուրում ե ամուսնու ձեռները: Կլավդիան
անցկատելի հրում է նրա կողքը):

ԱԼԵՔՍԵՅ.— (Նախալիային հեռացնելով). Դու հանգիստ կաց: Թող
գեղացիք ասեն: Թե չե արդուն— վա կանեմ, մինչև չիմա-
նամ...

ՆԱՏԱԼԻԱ.— (Յերեսը ձեռներով ծածկելով): Սա ինչ խալտառակու-
թյուն ա, տեր աստված: Յես միթե ինձ չեմ պահել...

ԳԱՎՐՅՈՒՇԻՆ.— Վոչինչ, վնաս չունի: Կարգին կնիկարմատի
պես ա պահել իրան:

ԱԼԵՔՍԵՅ.— Դրո՞ւստ ա: (Նախալիան մոտ է ուշաքափուքյան):

ԳԱՎՐՅՈՒՇԻՆ.— Հայտնի բան ա: Դա հո՞ Կլավդիան չի: Նա կապը
կտրած բան ա, ամենքից հոտ ա քաշում:

ԿԼԱՎԴԻՒԱ.— Դե, ձենդ կտրի:

ՌԻՃԻԿ.— Ի՞նչ ա վոր: Եղ բանը բոլորն ել կվկայեն:

ԱԼԵՔՍԵՅ.— Դրո՞ւստ ա: (Թեքվացած). Դե, վոր եղպես ա, ես
ժամանակ բարով, Նատալիա... (Ուզում է գրկել: Նախալիան
ստախտիված նայում է նրա աչքերին, յես-յես է գնում, չնայած
Կլավդիա ի յեռանդագին հրումներին): Ի՞նչ չեղավ քեզ:

ՆԱՏԱԼԻԱ.— (Հեկեկալով): Ալլոշա: (Հնկնում է վոսները): Ավելի
լավ է սպանիր ինձ... Սպանիր: Յես կեղտոտ եմ...

ԳԱՎՐՅՈՒՇԻՆ.— Այ քեզ թազա խարսր:

ԿԼԱՎԴԻՒԱ.— (Ձեռները շարժելով): Այ, քեզ շաշ կնիկ:

ԱԼԵՔՍԵՅ.— (Մոռալվելով): Կեղտոտ: Վո՞նց թե... (Հրում է նը-
րան քաշով): Եղպես հա՛, շան քած... Եղ հե՛տ, հը՛...
Ո՞ւմ հետ: (Կացիկը վրա յե բերում, կանայք նկատում են):

ՆԱՏԱԼԻԱ.— (Ծնկալով): Ալլոշա: Յես մեղավոր չեմ... Կարվածա-
տիրոջ տղան... Բռնեց... Զոռով... Նրանց համար բան ելի
անում:

ԱԼԵՔՍԵՅ.— Տղեն. (Լռելով). Լսեցի՞ք, այ խալիսը: Կարվածատիրոջ
տղեն... Տասնք: Ոխտը տարի նավի վրա... Կրակի մեջ, կովի
մեջ... Թագավորի ու հայրենիքի համար, ուղղափառ հավա-
տի ու բուրժուական սնդուկների համար կովել եմ: Յեկել
եմ հիմի, ու ինչ եմ տեսնում: Խրճիթա հազար տեղից ճա-
քած— ճեղքված: Տավար չկա: Հաց չկա... Վոչինչ չկա: Միակ
վերջին բանը կինս եր մնացել, ես ել սողունները անպատ-
վել եմ: Սրա համար վո՞չ թե նրանց անտառը, իրանց պիտի
ե կացնով կոտորել, անիծածներին: Պետք է զրանց քոքը
կտրել: Ենպես անել, վոր ել բուն չգնեն:

ճամփա չգտնեն: Գնանք, տղերք: Վեր կացեք, տկլորներ ու աղքատներ... Գնանք կալվածատիրոջ տան վրա...

ՌԻԺԻԿ. — Դրուստ ա: ել ինչի՞ չենք սպասում:

ԿԼԱՎԴԻՍ. — Վիճակով չենք արդեն ավերել են իրենց կալվածատիրոջ տունը: Ամեն ինչ, մինչև անգամ տան մեխն ել տարել են:

ԳԱՎՐՅՈՒՇԻՆ. — Ամեն կողմ ջարդում-կոտորում են:

ՌԻԺԻԿ. — Ել ուժ չի մնացել: Տանջվեցինք: Գնանք, ա խալխը: Վերցրեք ինչ ունեք: Յեղան, գերանդու վերցրեք: Մեղեր լծեցեք:

ՊՐՅԱՆԻՉԿՈՎ. — (Յերեսը խաչակնքելով, վախեցած յե՛ս-յե՛ս է գնում խրճիթից դեպի հաշար): Տեր աստված... Անպաշտան աշխարհի վերջն է...

ԿԼԱՎԴԻՍ. — (Նրա յե՛սովից): Քեզ ել կհասնենք, քու հախիցն ել կգանք, սողուն:

ԳԱՎՐՅՈՒՇԻՆ. — (Վազում է հաշար, կանչում է): Ֆեկլա... Յերկու սեղն ել լծի: Շուտ ժաժ արի, թե չե կուշանանք:

ԱԼԵՔՍԵՅ. — Մեր պապերը, մեր հայրերն են որին են սպասել, իսկ մենք արդեն տեսնո՞ւք: Հմի մեր որն է: Հմի ամեն բանի փոխը, վրեժը պլտի առնենք: Են արտասուքների, են արյունի, են ծաղր ու ծանակի ու են ցավ ու վշտի, վոր նրանք հասցրել են մեզ: Մեր պապերի, մեր հայրերի ու մեր վրեժը... Գնանք, տղերք... (Գլուղացիները, խմբվելով, հուզված աղմուկով դուրս են գալիս հաշար: Ալեքսեյը գնում է նրանց յե՛սովից):

ՆԱՏԱԼԻՍ. — (Նե՛սվելով դեպի նա): Ալլո՜ւ:

ԱԼԵՔՍԵՅ. — (Նրան հեղելով): Հեռացիր: Հեռացիր ինձանից... Կսպապանեմ հրես... Արջունը ավել է գլուխս... Գլուխս չեմ ե գալիս չեփող ջրի պես... Հեռացի ավելի լավ է: Ո՛հ, չես ես վիրավորանքն արջունով կլվանամ: Մինչև աղաների արջունով չլվանամ—դու ավելի լավ կանես ինձ չմոտենաս, Նատալիա: Լսե՛մ ես:

(Հրացանի կոթը վալե՛նի կերպով հասակին խփելով, դուրս է վազում: Նատալյան փառացած, սարսափով գնում է նրա յե՛սովից: Փողոցից լսվում են իրարանցման աղմուկ, ձայներ յե՛սով ահագանգ):

Վ Ա Ր Ա Գ Ո Ւ Յ Ր

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ ՅԵՐԿՐՈՐԴ

Կալվածատիրական տան դուռը: Յերկու մեծ լուսամուտ, նրանց մեջտեղը—դուռ: Սրանց առջեվ չորս մեծ սպիտակ սյուներ: Աջից՝ կալվածքի ցանկապատը, դռնակ: Հեռվից, գլուղից լսվում է ահագանգի ձայնը:

ՈՂԱԿ 1—Ա.

(Յուրին, գիրք ձեռին, ծխելով, նսնվում է նոնաքոսի մեջ: Տիկին Չերնիշևիան դուրս է գալիս սնից յե՛սով ակամօ դնում):

ՏԻԿ. ՉԵՐՆ. — Սա ի՞նչ բան է: Ահագանգ: Լսե՛մ ես, Յուրին:

ՅՈՒՐԻ. — (ձկույրով պապիքոսի մոխիր գցելով): Յերեկ մեկի տունը կրակ է ընկել. . (Հանգիստ շարունակում է կարդալ):

ՏԻԿ. ՉԵՐՆ. — Յերբ լսեցի, սիրտս ուղղակի թուլացավ: Գյուղացիք գալիս պես են նայում—թվում է միշտ, թե պիտի գան ավերեն...

ՅՈՒՐԻ. — Դատարկ բան է: Վոչ-վոք չի համարձակվի:

ՏԻԿ. ՉԵՐՆ. — Ողենցողների կալվածն ավերել են, չե՞: Միլլերեն-բինն ավերել են, չե՞... Մենք մենակ չենք: Մեր չորս կողմն եղպես է:

ՅՈՒՐԻ. — Յես շուտով կերթամ քաղաք, մի հարյուր չեչեն կբերեմ: Թող համարձակվեն այն ժամանակ մեր տանը մոտենալ: Թող մի ձայն հանեն...

ՏԻԿ. ՉԵՐՆ. — (Չեռը քալի սալով): Ե՛հ, հիմար բաներ ես ասում...

ՅՈՒՐԻ. — Գլխավորներեց մի չերկու-չերեքին կկախեմ գլուղի ծայրին, չեչեններին իրավունք կտամ ինչ ուղեն անեն կանանց հետ—այն ժամանակ կտեսնես, թե բոլորը վոնց են փափկում:

ՏԻԿ. ՉԵՐՆ. — Իսկ չերբ քու չեչենները գնան: Այն ժամանակ: Այն ժամանակ, ուր պիտի պահվենք: Քու ասածը հիմարություններ են... (Մտնում է Ֆրիդլիբը, նամիպոդի ձեռով հագնված, նամպոդեր ձեռին):

1—Բ

ՖՐԻԴԼԻԲ. — Բարե, Ուլա Պետրովնա: Բարե... (Գլուխ է սալիս Յուրիին):

ՏԻԿ. ՉԵՐՆ. — Ե՛, ինչպես գնացիք, Ոտտոն Գեորգելի: Ի՞նչ կա քաղաքում:

ՅՈՒՐԻ.— Լրագիրներ բերի՞ք:

ՖՐԻԴԼԻԲ.— Լրագիրներ չկան:

ՅՈՒՐԻ.— Ի՞նչպես թե չկան:

ՖՐԻԴԼԻԲ.— Արդեն չեմք որ ե չկան:

ՅՈՒՐԻ.— Ի՞նչո՞ւ:

ՏԻԿ. ՉԵՐՆ.— Միթե՞ նորից անկարգություններ են:

ՖՐԻԴԼԻԲ.— (Թեկվելով դեպի սիկինը, խորհրդավոր): Պետերբուրգում կռիվ ե:

ՅՈՒՐԻ.— (Վեր բռնելով): Ի՞նչպես թե կռիվ ե: Գերմանացիները...

ՖՐԻԴԼԻԲ.— (Վերապառնալով): Ինչո՞ւ գերմանացիները: Բայլ չեմք հերը կրակում են թագավորական պալատի վրա:

ՏԻԿ. ՉԵՐՆ.— (Ձեռները շարժելով): Ա՛խ...

ՖՐԻԴԼԻԲ.— Բաղաքում ինձ տաին, վոր նրանք ուզում են կե-
րենսկուն վերցնել և ամբողջ հողը տալ գյուղացիներին:

ՏԻԿ. ՉԵՐՆ.— Ա՛խ, տեր աստված: Ի՞նչ պիտի լինի:

ՅՈՒՐԻ.— Վոչինչ ել չի լինի: Այդ բոլորը դատարկ բան ե: Թող
նրանք այդ սրիկա կերենսկուն թոցեն միայն, մենք իրանց
հախիցը շուտով կգանք: Իսկո՞ւյն:

ՖՐԻԴԼԻԲ.— (Գլուխը կանկալաբար ուղիղ): Ե՛, Յուրի Վիկ-
տորովիչ...

ՅՈՒՐԻ.— Ի՞նչ ե... Դուք կարծում եք ամբողջ Ռուսաստանը—
խռովարաններ ու գյուղաներ են: Սխալվում եք: Ռուսաս-
տանում դեռևս առողջ տարրեր կան: Սպառնալիցան կա, չուն-
կերներ կան, կարվածատերեր կան, կազակներ կան... Մենք
այդ ուժերը կհավաքենք Դոնում, Սիբիրում, Հյուսիսում,
կհավաքենք վորպես չերկաթե բռունցք և այդ բռունցքով,
չոր ճիպտի պես կկոտրենք այդ լրբացած գյուղացիների վող-
նաշարը:

ՏԻԿ. ՉԵՐՆ.— Յուրի: Ինչպես ես արտահայտվում... Վոչ, սա սար-
սափելի չե: Արյուն, արյուն...

ՅՈՒՐԻ.— Վոչինչ: Ռուսաստանում մարդ շատ կա: Մեկն ու մեկը
կմնա գործը շարունակելու:

ՖՐԻԴԼԻԲ.— Ո՛ր, Ռուսաստանը—մեծ չերկիր ե... Բայց և այնպես,
Ոլգա Պետրովնա, չես ձեզ խորհուրդ կտալի—բանի ուշ չի,
հողը ծախեցեք գյուղացիներին: Դա, գիտեք, ձեզ համար

հանգստություն կլինի: Յեթե, աստված տա, այնքան ինչ ա-
ռաջվա պես գնա, դուք կրկին չես կառնեք ձեր կալվածքը:
Կապրեք, ինչպես ապրել եք, և չես կրկին ձեր կառավարիչը
կլինեմ: Իսկ չեթե, աստված վոչ անի, խռովություն լինի,
գյուղացիները բոլորը խլին—դուք ելի, հ՛ը-հ՛ը-հ՛ը, փող կու-
նենաք... (խփում եր իր գրպանին):

ՅՈՒՐԻ.— Դատարկ բան ե: Մենք նրանց պոչն ենապես կոտրենք,
վոր մեր հողը մոռանան:

ՖՐԻԴԼԻԲ.— Ո՛յ, Յուրի Վիկտորովիչ: Դուք սխալվում եք: Ազնիվ
խոսք, սխալվում եք... Ի՞նչքան ոֆիցեր կա: Նու, ասենք,
կես միլիոն: Իսկ զինվոր: Իսկ գյուղացի: Ո՛ր Դրանք հար-
յուր, չերկու հարյուր միլիոն են... Ամբողջ չերկիրը, ամբողջ
Ժողովուրդը:

ՏԻԿ. ՉԵՐՆ.— Յես ուղղակի չգիտեմ ինչ անեմ: Շշմե՛լ եմ... Ձե,
Յուրի, Պետք ե կալվածքը ծախել: Ծախել, ծախել...

1—9

ՍԻՖՈՆՍԿԻ.— (Ներս ե մեկում վազվազ, հուզված ու ծանր շնչելով):
Ոլգա Պետրովնա: Ե՛, մարդիկ... Ներեցեք, խնդրում եմ, վոր
ներս եմ գալիս առանց հայտնելու... Ո՛ւֆ, տեր աստված:
Այսպես ել բան կլինի... (Քրտնաբեր սրբում ե ծառայալի քեյ-
վով): Բարե ձեզ, պարոններ...

ՏԻԿ. ՉԵՐՆ.— Ի՞նչ ե պատահել ձեզ, տեր-հայր:

ՍԻՖՈՆՍԿԻ.— Ինձ՝ վոչինչ. բանը ձեզ ե վերաբերում, ձեզ ե պա-
տահել:

ՏԻԿ. ՉԵՐՆ.— Մեզ:

ՍԻՖՈՆՍԿԻ.— Այո: Ձեզ: (Բոլորին նայելով, բացականչում ե): Ան-
տառը կտրում են:

ՅՈՒՐԻ.— Մեր անտառը:

ՍԻՖՈՆՍԿԻ.— Ձերը:

ՏԻԿ. ՉԵՐՆ.— Տեր աստված: Տեսար: Իսկ դու ասում ես «տուն ե
կրակ ընկել»... Զգում ելի, վոր աղետ ե գալու: Ո՛վ ե կտրում:
Լուչինցիները:

ՍԻՖՈՆՍԿԻ.— Նրանք, նրանք, իհարկե: Ել ո՞վ կարող ե լինել:

ՅՈՒՐԻ.— (Բռնելով առնամակը վարսիկի յեղվի գրպանում): Ծան-
վորդիք: Յես նրանց անտառ ցույց կտամ: (Ձայնում ե դեպի
ձախ): Ֆեսկա. «Տրավատան» թամբիր այս բոպեխա...

ՏԻԿ. ՉԵՐՆ.—Թող. եղ բանը մտքիցդ հանիր: Յես քեզ մեն-մե-
նակ չեմ թողնի: Ի՞նչպե՞ս կարելի լի—մենակ գնաս ամբողջ
գլուղի վրա:

ՍԻՖՈՆՍԿԻ.—Դիտե՛ք, ախր... այնտեղ... զինվորներ են լեկել, նա-
վաստիներ: Այնպես բան կարող է պատահել, վոր աստված
ազատի և վողորձա... (հաչակնում է):

ՏԻԿ. ՉԵՐՆ.—(Շփոթված): Բայց ի՞նչ անել, պարոններ...

ՍԻՖՈՆՍԿԻ.—(Աչքեր դեպի յերկինք բարձրացնելով, արտակուսան-
քով քորվում է ուսերը լեվ ձեռները շարժում): Դու ինքդ դա-
տիր, տեր...

ՖՐԻԴԼԻԲ.—Յես ձեզ ասում ելի—պետք է շուտ ծախել: Յեթե
համաձայն եք, յես հիմա կերթամ գլուղ: Մոտս վաղուց
գնման վավերագիր կա. պահել եմ հարկ չեղած դեպքում...

ՅՈՒՐԻ.—Դուք ավելի լավ ե անտառ գնաք և դադարեցնեք կտրելը:

ՖՐԻԴԼԻԲ.—Ի հարկե: Անտառ ել կերթամ: Ինչ ինչ կա վոր: Յես
վարձկան մարդ եմ: Յես կարող եմ: Ուրեմն, Ոլգա Պետրով-
նա, ծախում ենք:

ՏԻԿ. ՉԵՐՆ.—(Արտալիկով): Ինչ արած, Ոտտոն Գեորգիիչ: Առա-
ջարկեցեք...

ՍԻՖՈՆՍԿԻ.—Տեր, կամքը քոնն ե... Այս ի՞նչեր են կատարվում:
Թագավորին գցեցին, մինիստրներին—բանտ են դրել... հի-
մի լիլ ազնվականներին, դործարանատերերին, վաճառական-
ներին են նեղացնում, անարգում: Իսկ հետո ի՞նչ է լինելու:
Ասածու դե՞մ են գնալու: Հոգևորականները՞ն են ձեռք առ-
նելու:

ՅՈՒՐԻ.—Ձեզ, ի հարկե, ձեռք են առնելու:

ՏԻԿ. ՉԵՐՆ.—Նայեցե՛ք: Մեկը վազում ե... (Բոլոր նայում են դե-
պի այ):

1—Դ

ՊՐՅԱՆԻՉԿՈՎ.—(Վազելվազ մտնում է ներս, նուզումից դողալով):
Տիկին, Ոլգա Պետրովնա, աշխարհի վերջն ե...

ՖՐԻԴԼԻԲ.—Հ՛ը, հ՛ը, ի՞նչ կա:

ՊՐՅԱՆԻՉԿՈՎ.—(Շնչառալով): Գալիս են ձեզ վրա:

ՍԻՖՈՆՍԿԻ.—Աստեղ: Ավերելո՛ւ: (Ֆարաջայի փեշերը հավաքելով,
ուզում է փախչել, բայց մնում է յեվ, շրջապատողներին նայելով,
սկսում է վայելույշ կերպով խաչակնել ու աղոթ շնչալ):

ՊՐՅԱՆԻՉԿՈՎ.—Ամբողջ գլուղը գալիս է:

ՏԻԿ. ՉԵՐՆ.—(Յերեքվելով): Ա՛խ, տեր աստված...

ՊՐՅԱՆԻՉԿՈՎ.—Անիծյալ Գրեբենյուկը բոլորի միտքը պղտո-
րեց: Քանի նա չկար—ամեն ինչ հանգիստ եր...

ՍԻՖՈՆՍԿԻ.—Հրե, նայեցե՛ք, նայեցե՛ք...

ՏԻԿ. ՉԵՐՆ.—Ա՛խ, տեր աստված, տեր աստված: (Դես ու դեն է
ընկնում իրան կորցած):

ՊՐՅԱՆԻՉԿՈՎ.—Սա ի՞նչ բան է, տեր-հայր: Կարծես, աշխարհի
վերջին որերն են:

ՍԻՖՈՆՍԿԻ.—(հաչակնելով): Պահպանիր, տեր, և վողորձա...
վերջին որերն են, Սավա Ֆիլատիչ... Ուղղակի վերջին որե-
րը... (հաչակնում է): Տեր, վողորձած աստված... Տես, ծա-
ռային քո... (Քրքրվում է դարձյալ):

ՅՈՒՐԻ.—Յես նրանց համար ընդունելություն կսարքեմ: (Վա-
զում է տուն):

ՍԻՖՈՆՍԿԻ.—(Թողնում է ալոթք): Յուրի վրկտորովիչ: Դուք
ուզում եք կրակել... Աստված ազատի. այդ բանը չանեք...
Միթե կարելի լի գաղանների հետ ալոթք: Նրանց հետ
պետք է քաղցր խոսքերով, համոզելով... Աչքներին թող փչել...
Իսկ չե՛ր ուժ կլինի, այն ժամանակ կարելի լի է՛ մտրակով
դաս տալ:

ՊՐՅԱՆԻՉԿՈՎ.—Ո՛խ, միայն մտրակներով կարելի լի. դրանց հա-
լից գալ:

ՈՂԱԿ 2—Ա

(Բեմի յեսեվից լավում է արագորեն մտեցալ աղմուկ, բացա-
կանչություններ: Յերեվում է գլուղացիների բազմություն: Առջևից
Ալեքսեյը, զինվորներ, զինվորների կանալի յեվ չհավորներ: Միջակ-
ներ գալիս են յեսեվից, գլուղությամբ):

ԱԼԵՔՍԵՅ.—(Կանգնածներին տեսնելով). Բոլորդ եստե՞ղ եք, սո-
ցուներ: Հավաքվե՛լ եք:

ՏԻԿ. ՉԵՐՆ.—Ի՞նչ է պատահել քեզ, Ալեքսեյ:

ԱԼԵՔՍԵՅ.—Իսկ քու լակոտն ո՞ւր ա:

ՏԻԿ. ՉԵՐՆ.—Ի՞նչ լակոտ:

ԱԼԵՔՍԵՅ.—(Նրա ձեռքը բռնելով): Դու տղեն. ո՞ւր ա. հ՞ը...

ՍԻՖՈՆՍԿԻ.—Գնաց: Գնաց քաղաք...:

ՏԻԿ. ՉԵՐՆ.—Այո, այո... քաղաքումն ե...

ՖՐԻԴԼԻԲ.—Դուք, քաղաքացիներ, չեկաք, իսկ չես պատրաստվում ելի ձեզ մոտ դալու: Այ ինչ: Ողբա Պետրոֆլան ուզում ե գնալ քաղաք, իսկ հողը, բոլորը, դուք հիմա կարող եք գնել... Ահա: Յես գնման թուղթը պատրաստել եմ...

ՊՐՅԱՆԻՉԿՈՎ.—Այ սա, իսկ վոր, կարգով, որենքով ա:

ՍԻՖՈՆՍԿԻ.—Առանց մեղք գործելու...

ԳԱՎՐՅՈՒՇԻՆ.—Թղթով, իհարկե, ապահով բան ե:

ՌԻՇԻԿ.—Բա մեզ փողը վորտեղից ա: Դուք, ունեորներդ, կարող եք առնել, իսկ մենք ի՞նչ ունենք:

ԿԼԱՎԴԻԱ.—Ես վերջին դելրես տամ:

ԱԼԵՔՍԵՅ.—Ի՞նչ եք եղ ոձին լսում: Հիմե ել ի՞նչ ծախել: Գրավենք բոլորը—ու պրծավ-գնաց:

ՖՐԻԴԼԻԲ.—Ձեք ուզում: Հարկավոր չի, Ուրիշին կծախենք:

ՌԻՇԻԿ.—(ձեռքով ե նրա ախանջին): Ձրի կվերցնեք, ասում են քեզ, Անտոն Յեգորիչ...

ՖՐԻԴԼԻԲ.—Առաջինը. խնդրեմ, չգոռալ: Յերկրորդ, չես Անտոն Յեգորիչ չեմ, այլ Ոստոն Գեորգիչ: Չանաղանութուն կա: Յերրորդ, ուրիշի ապրանքը վերցնելը—գողութուն ե:

ԿԼԱՎԴԻԱ.—Ուրիշինը չի, այլ մերը: Դուք մեզ հարյուր տարի կողպտել եք: Ո՞ւմ քրտինքով, ո՞ւմ արյունով եք շինել ես տունը: Իհարկե—մեր... Ու հիմի ուզում ենք բոլորը չես առնել:

ՏԻԿ. ՉԵՐՆ.—(Լալով): Սիրելիներ, ախր չես ի՞նչ վատ բան եմ արել ձեզ: Դուք ինչո՞ւ չեք ինձ, վորքեալրուս, այդպես վիրավորում... Ե՛հ, վերցրեք հողը, վարեցեք, ցանեցեք: Իսկ ինձ, տանա կողքին թողեք միայն մի հարյուր դեսյատին: Վոչ մի պայմանագիր ել հարկավոր չի... Ու ձեր փողն ել ինձ հարկավոր չի... Հիմադիր ժողովը վերջանա—այն ժամանակ կտեսնենք:

ԱԼԵՔՍԵՅ.—Դու եղ բանը քու տատին պատմի. «Կտեսնենք»...

Դուք ուրիշ բան եք ուզում տեսնել, մենք-ուրիշ... Յերկար խոսելն ավելորդ ա... Հավաքիր, մերս, աչնոյինդ ու եստեղից հալոս: Ել հոտդ չեքեա...

ՏԻԿ. ՉԵՐՆ.—Ի՞նչ աչնոյին:

ԱԼԵՔՍԵՅ.—Ի՞նչ. դելրա, մելրա, ել ինչ...

ԳԱՎՐՅՈՒՇԻՆ.—Մերելին ձեռ մի տալ: Մերելը մերն ա...

ՍԻՖՈՆՍԿԻ.—Ի՞նչ ե պատահել ձեզ, ալ քրիստոնյաներ: Բոլորովին խենթացել եք: Յես կարծում ելի հանաք եք անում, իսկ դուք լո՞ւրջ եք ասում... Բա չե՞ վոր դրա համար ձեզ ուղիղ Միբիր կարելի չե քել...

ԿԼԱՎԴԻԱ.—Դու թագավոր չես, վոր Միբիր քշես:

ՊՐՅԱՆԻՉԿՈՎ.—(Ձեռները կողքերին խփելով): Տես ի՞նչ լեզվանի չես դարձել անիծածները...

ՍԻՖՈՆՍԿԻ.—(Վոսք գեթին խփելով, կասաղությամբ). Դժոխքում կայրվեք...

ԲՈՒՐԿԻՆ.—(Գավրյուշինին): Հողի համար կայրվենք հա, Սպիրիդոն (այժմ ե անում):

ՍԻՖՈՆՍԿԻ.—Ձեզ պեսներին պետք ե մտրակներով ծեծել:

ԱԼԵՔՍԵՅ.—Դե, դու լեզուդ քեզ քաշի, թե չե հողի տակ կուղարկենք: Ավելորդ տեղը մարդկանց խելքը մթնացնիլ մի: Հերիք ե ինչքան խաբեցիք: Հիմա երեխեն ել գիտի, թե ճշմարտութունը վորն ա... (Տիկին Ձեռնիսեվային): Ձիդ լծի: Հինգ բոպե քեզ ժամանակ՝ հավաքվելու համար: Հինգ բոպեից հետո չգնացիր—ինքներս դուրս կքցենք... (Շեմֆին յերեվում ե Յուրիգ՝ գունատ, վառվող աչքերով, ասեմանալը ձեռին բռնած):

2.—Բ

ՅՈՒՐԻ.—Ձարդե՛ր, ավերե՛ր, շուն շան վորդիք... Սպառնալիքներ եք տալիս: Ձեզ հետ մարդավարի խոսում են, իսկ դուք ալդպե՛ս... (Իջնում ե ցած): Կորեք ալստեղից: Վոչ մի կտոր հող ել չեք ստանա: Ձեզեններ կերեմ ու կբնակեցնեմ: Ձեզ ել Միբիր կքշեմ... Գյաղաներ: (Հրում ե իր առջով առիճանի վրա կանգնած Բուրկինին):

ԲՈՒՐԿԻՆ.—Դե, դու շատ ել մի փքվի: Ձեզպեսներին Փրոնտում քիչ չենք գլորել: Նրանց մոտ ես ուզում գնալ:

ԱԼԵՔՍԵՅ.—(Ասելությամբ նայելով Յուրիին. ապա Կլավդիային): Սա լա... Ա՛, լավ պատահեցիր, անիծված վիշապ... (Գնում ե դելի Յուրիին: Սա Տեսնելով նրա այլափոխված դեմքը, վախեցած ցնցվում ե, յե՛ս-յե՛ս ե գնում: Բոլոր շունչները պահած՝ աչքերով նետելով եմ նրանց: Ալեքսեյը բռնում ե Յուրիի կրծքից): Դու իմ կնկանը բռնաբարել ես: Դժե՛...

ՅՈՒՐԻ.—(Վախեցած): Ձեռներդ հեռու... Հեռու: (Աշխատում է ազատվել):

ԱԼԵՔՍԵՅ.—(Նրան բռնած): Դու եղբայրն արե՞լ ես: Մենք ֆրոնտում մեր սող կյանքը մաշենք, իսկ դուք եստեղ, թիկունքում նստած չեղակալում եք ու մեր կանանց փչացնում... Անիծած: Հիմի ձեզ հետ հաշիվ կտանենք: Ձեր արյունով պետք է սրբեմ ես անպատվությունը... Կեղտոտ քոսի պես մաքրելու ենք ձեզ հողի լիքեսից...

ՏԻԿ. ՁԵՐՆ.—Տեր աստված: Յուրի: (Նետվում է դեպի վաղից: Բուրկինը հրում է նրան):

ԱԼԵՔՍԵՅ.—(Յուրիին գետին տապալելով): Յերկու կես եմ անելու սողունին: Կտոր-կտոր պիտի անեմ...

ՖԻՐԻԼԻԲ.—Ո՛ր, մայն գոթ: (Զինվորները նետվում են դեպի Ալեքսեյը յեղ աչից ծածկում հողի վրա պառկած Յուրիին: ձի, աղմուկ, նուզում: Ալեքսեյը, Յուրիի ասհմանակը խլելով, կրակում է նրա վրա: Տիկին Ձերնիցեվան, հշարով, բնկնում է գրեթե: Սիմոնսկին, բռնցքով սպառնալով բազմության, տանում է Ձերնիցեվային):

3.—Գ

ՌԻԺԻԿ.—Չարդեցեք զրանց... (Նետվում է ներս, տուն):

ԿԼԱՎԴԻՍ.—Ի՞նչ ենք կանգնել: Շուշեքը Չարդեցեք: Կտորացեք...

ԳԱՎՐՅՈՒՇԻՆ.—Մերելը: Ֆեկլա...

ՖԻՐԻԼԻԲ.—Քաղաքացիներ: Ընկերներ: Մայն գոթ, ինչ վալրենի չերկիր ե...

ԲՈՒՐԿԻՆ.—Քաշվիր: (Հրում է նրան ու բարձրանում ասիմանների գլուխը):

(Ամբողջ բազմությունը գնում է դեպի դռներ: Պրյանիչկովը կանգնել է մի կողմ, խաչակնում է յեղ շքերքը շարժում անձայն):

ՈՂԱԿ 3—Ա

ՊՐՈՒՏԵԿ.—(Նայելով նեղում): Զինվորներ են գալիս: Զինվորներ... (Բազմությունը, ասիմանների վրա հարացած, նայում է հեռուն):

ԳԱՎՐՅՈՒՇԻՆ.—Ո՞ւր ե:

ՊՐՈՒՏԵԿ.—Հրե, հրե...

ՍԻՖՈՆՍԿԻ.—(Կողքից դուրս գալով): Ընչ, սատանի ճուտեր: Տեսա՞ք... Լսեց ասված մեր աղոթքը: Անիծյալ խառնակիչներ: Հիմի ձեր պատիժը կստանաք... Ձեր մեջքի վրա կզգաք... Դեռ պիտի աղոթեմ, վոր բոլորդ դժոխք զննք, նզովյալներ...

ՊՐՅԱՆԻՉԿՈՎ.—Սատանի զարմ: Նզովված լրտեսներ: Ուզում եք Ռուսաստանը վիճելմի՞ն տալ: Նեոի ծնունդներ: Եղ ինչ ա՞ ձեր մտքին: Ինչ վոր քունն ա, են ել—իմն ա... (Միջակները լեկյուղած մի կողմ են փախվում: Զինվորների մոտ մնում են միայն մի խումբ չփախված):

ԱԼԵՔՍԵՅ.—Այ հա. ինչ անհաստատ խալիս եք: Ինչո՞ւ վախեցաք: Մի վախենաք, զինվորներն ել մեզ պես մարդիկ են: Պատերազմը բոլորի լի հողին հանել ա... Տղեք, հրացանները պատրաստ... Ձգաստ: (Բոլոր զինվորները հրացանները ձեռք են առնում: Լարված սպասողականություն: Ներս են գալիս մի քանի զինված բանվորներ, քեմերին կտրվի կտր կապած, Զուբկովի գլխավորությամբ):

3—Բ

ՌԻԺԻԿ.—Սրանք ի՞նչ զինվորներ են: Սրանք մերոնք են: Գործարանի բանվորներն են (Թերեվության հոգաց է անցնում բազմության միջով):

ԶՈՒԲԿՈՎ.—(Խոսությամբ): Դուք եղ ի՞նչ եք անում եստեղ: Զլինի ուզում եք Չարդեկ, ավերել (Բազմությունը նորից հարանում է):

ԳԱՎՐՅՈՒՇԻՆ.—(Մյուսներին նայելով, վախեցած րազմվում է քիկոնների յեսել): Այ քեզ տրաքոց...

ՍԻՖՈՆՍԿԻ.—(Անմիջապես ուրախանալով): Այ, մեր գլխավոր խառնակիչը: Հրե: (Յուլյց է տալիս Ալեքսեյին): Կապեցեք սրան, ընկերներ...

ՊՐՅԱՆԻՉԿՈՎ.—(Խանդաղապանով խաչակնելով): Աստված որհնի ձեզ. մեզ փրկեցեք...

ԱԼԵՔՍԵՅ.—(Սպառնալից գնում է դեպի Զուբկովը): Դուք ի՞նչ գործ ունեք եստեղ: Ի՞նչ եք ուզում:

ԶՈՒԲԿՈՎ.—(Նրան կանգնեցնելով). Կամաց, ախպեր ջան, կամաց: Դա ի՞նչ նոր ծրագիր ա—ձեր կալքը փչացնելու:

ԱԼԵՔՍԵՅ.—Իսկ բուրժուական կալքը պահելն ի՞նչ ծրագիր ա: Յե

եղպես ծրագիրը չգիտեմ, իսկ յես, ի միջի ալլոց, ինքս
Կրոնշտատդից եմ: Գաղափար ունեմ հեղափոխութեան մասին:
ԲՈՒԻՐԿԻՆ.—(Հոնկեի տակից բանվորներին նայելով). Անգգամ-
ները թիկունքում ժանգոտել են:

ԶՈՒԲԿՈՎ.—(Նրան). Ձեռք կտրի: Ձուր տեղը լեզուդ մի շարժի:
Ավել չի: Բուրժուաները մեզ ենքան են խնամի, վորքան
և ձեզ: Ուզում եք դրանց բոլորին կախեցեք՝ վոչինչ
չեմ ասի: (Սիմոնսկին ու Պրյանիշկովը զարմացած իրար
են նայում): Մեր բայլշեիկական ծրագիրը հայտնի ա...

ՍԻՖՈՆՍԿԻ.—(Նրան քնդհանքով): Ինչպե՞ս թե բայլշեիկական
Դուք միթե... բայլշեիկ եք:

ԶՈՒԲԿՈՎ.—Բա թե՛ս եմ: (Միծաղ լեզվ աշխուժ շարժում բազմու-
թյան մեջ):

ՊՐՅԱՆՍԿԻ.—(Մայր հուսահատված). Տեր, վորդորմի՞ր մեզ մե-
ղավորներիս...

ԶՈՒԲԿՈՎ.—Մեր ծրագիրն ահա — հողը՝ գեղացիներին, գործարա-
նը՝ բանվորներին, ամբողջ իշխանությունը՝ խորհուրդներին:
Իսկ մեր գույքը, ապրանքը փչացնելու ծրագիր չունենք:

ՌԻԺԻԿ.—Ի՞նչպես թե — մեր:

ԶՈՒԲԿՈՎ.—Ի՞նչպե՞ս: Խեղճի տոպրակ: Իշխանությունն արդեն
մերն է: Ամեն ինչ մերն է...

ԱԼԵՔՍԵՅ.—Միթե: Դրոստ ես ասում, ախպեր ջան:

ԶՈՒԲԿՈՎ.—Բա չգիտե՞ք: Ժամանակավոր կառավարությունն էլ
չկա: Ամբողջ իշխանությունը վերցրել է խորհուրդների հա-
մագումարը: Կերենսկին փախել է: Յերեկ համագումարում
նոր կառավարություն է ընտրվել, բայլշեիկական, բանվո-
րա-գյուղացիական կառավարություն, ընկեր Լենինի գլխա-
վորությամբ...

ՊՐՅԱՆՍԿԻ.—(Մոռնկի լե գալիս լեզվ ձեռները կրծքին ծալում).
Վորդումած տեր ..

ԱԼԵՔՍԵՅ.—Դրոստ ա, ախպեր ջան... Ա՛խ, դու տղիս տղա...
(Զուբկովին գիրկն է առնում, սեղմում): Ուրեմն մերոնք հաղ-
թել են: Հաղթել... Ե՛, տղերք, արդարությունը տեսանք:
Քանի-քանի տարի եղ արդարությունը թագցնում էին մե-
զանից, բայց պրծավ: Այ՛ վոնց ձեր հախիցը չեկանք... Հմի
ամեն բանի փոխը, վրեժը պտի առնենք: (Սպառնում է Սի-

մոնսկուն լեզվ Պրյանիշկովին): Ամբողջ հողը, Ամբողջ Ռու-
սաստանը հմի կանաչ-կարմիր է, կյանքը հմի յել — մերն է...

ՍԻՖՈՆՍԿԻ.—Ռուսաստանի վերջն է: Վերջը:

ԱԼԵՔՍԵՅ.—Ձեր վերջն է, սողուններ: Իսկ Ռուսաստանի կյանքը
նոր ա սկսվելու:

ՍԻՖՈՆՍԿԻ.—Այդ չի կարող պատահել: Մինչև հիմա Ռուսաստանը
կառավարում էին միսիստրներ, գիտնական, կրթված մար-
դեկ, ելի շատ բան կաղում եր: Իսկ դուք, աղբանոցի վոր-
դեր, գյուղա-գյուղեք, թե՛ ձեր բանն ա յերկիր կառավա-
րելը: Հավատալու բանն է: Դուք Ռուսաստանը կործանելու
յեք...

ՊՐՅԱՆՍԿԻ.—(Արցունքներ սրբելով): Կործանելու չեն, կործա-
նելու չեն, տեր-հայր:

ՌԻԺԻԿ.—Ձեռք, Հերբե հաշառ: (Սպառնում է Սիմոնսկուն),

ԿԼԱՎԴԻԱ.—Մի լավ հասցրեք, վոր ել ձեն չհանի...

ԶՈՒԲԿՈՎ.—Այ՛ դուք, կրթվածներդ, ճիշտ վոր մեզ կործանում
եք: Ո՞վ է Ռուսաստանն արշունով լցրել: Դուք: Ո՞վ է նրան
կողոպտել, ծախել դաշնակիցներին: Միթե բուրժուաները
չեն արել: Ո՞վ է հիմա հում նյութերը, պարենամթերքը,
վառելիքը թագցնում: Ո՞վ է գործարանները կանգնեցնում:
Միթե մենք: Ո՞վ է ուզում մեզ սովի, մերկության ու քայ-
քայման դուռը հասցնել: Միթե դուք չեք ալլա անողը: Բայց
եղ բոլորը չեք մարսի: Մենք թեև կրթված չենք, բայց մեր
գործը լավ գիտենք: Յեթե մենք, բանվորներս, մեր ձեռը
չառնենք իշխանությունը, են ժամանակ վերջ Ռուսաստա-
նին ել, հեղափոխությանն ել, մեզ բոլորիս ել: Բայց մենք
նրան դուրս կհանենք, կբարձրացնենք և ռեխների վրա
կդնենք: Ու առաջ կշարժենք: Առանց բուրժուաների: Դուք
առանց մեզ չեք կարող լուրս գնալ, բայց մենք առանց ձեզ
շատ լավ լուր կերթանք:

ԱԼԵՔՍԵՅ.—Դրոստ ա, ախպեր ջան:

ԶՈՒԲԿՈՎ.—Գլխավորն են ա, վոր թիկունք-թիկունքի տանք,
իրար հետ գնանք: Հինգ թվին մենք գեղից ջոկ գործ տե-
սանք ու են ժամանակ տվին մեր գլխին ել, ձեր գլխին ել...

ԳԱՎՐՅՈՒՇԻՆ.—(Իրան փռելով): Ո՛հ, են ել վոնց տվին...
Դրոստ ա...

ԶՈՒԲԿՈՎ.—Իսկ հիմի պետք է միասին լինենք: Մենք գործա-
րանք չենք տա, չեթե դուք մեզ աջակցեք, դուք ել հողը
չեք տա, ձեր աչքի լույսի պես, չեթե քաղաքում իշխանու-
թյունը բանվորների ձեռին լինի: Ես լավ հիշեցեք: Յե-
կեք, ընկերներ, միասին, թուկի չերկու ձերից բռնած, խեղ-
դենք կապիտալիզմը...

ՊՐՅԱՆԻՉԿՈՎ.—Ո՛վ սուրբ չերրորդութուն...

ԶՈՒԲԿՈՎ.—Պի՛նդ կացեք ձեր խորհուրդների կողքին: Վերցրեք
հողը, վերցրեք անտառը, վերցրեք կալվածատերերի մեքե-
նաները... Կազմակերպված ձևով: Տնտեսաբար...

ՌԻԺԻԿ.—Դրուստ ա ասում, տղեք: Ընկերը ճիշտ ա բացատրում...
Յեթե ամեն բան հիմի մերն ա — ել ի՛նչի չենք ջարդում:
Պետք ա կարգին բան անել: Դրուստ ա ասում, տղեք:

ԶՈՒԲԿՈՎ.—Հիմի լեվ մեր գործը ձեզ ե ընկել: Ո՛վ կգա, տղեք,
գնանք մեզ հետ գեներալ Կարնիլովի վրա: Նրա անիծյալ
կողմնակիցները հավաքվում են հարավում՝ Դոնում: Ամբողջ
աֆիցերությունն աշնտեղ ե գնում: Պետք ե նրանց վիզը
վոլորել, քանի նրանք մեր գլխին չեն տվել: Ո՛վ կգա, տղեք:
Ո՛վ ցանկանում ե—թող առաջ գա:

ԱԼԵՔՍԵՅ.—Յես, իհարկե, ձեզ հետ եմ: Եստեղ անելու ել ի՛նչ
ուշեմ:

ՆԱՏԱԼԻԱ.—(Առաջ գալով բազմության միջից): Ալլո՛չենկա...

ԱԼԵՔՍԵՅ.—(Յերեսը օջելով նրանից): Դու չե՞ս գալիս, Զաքար:

ԲՈՒԲԿԻՆ.—Յե՛ս: Ինչի՞ չեմ գալիս: Նոր եմ լեկել, ելի՞ գնամ:
Ինչքան կովեցինք, հերիք ա... Մեր բանը հիմի եստեղ ա,
մեր գեղի սահմանում... Իսկ եստեղ ո՛վ ինչ ուզում ա—անի:

ԱԼԵՔՍԵՅ.—Բա վոր մի ամիս հետո գոռով հանեն քեզ քո գեղի
սահմանից: Ինչպես հինգ թվին: Ու ձեռեն-ջարդեն, համ
ել հողդ խլի՛ն: Են ժամանակ ի՛նչ պիտի անես...

ԲՈՒԲԿԻՆ.—Ե՛, դու լել: Ի՛նչ ես ուզում ե: Գոռացինք «կորչի
պատերազմը, կորչի», հմի նո՛րից կովենք...

ԱԼԵՔՍԵՅ.—Սարսաղի մեկը: Հասկացի՛ր ախր: Են կոխվը թագա-
վորի ու հայրենքի, մեկ ել անիծված հաստափորների հա-
մար եր, իսկ հիմի—մեզ համար ե, մեր հարազատ իշխա-
նությունը պահելու համար: Ի՛նչ ա, մենք մեր թշնամի՛ն
ենք: Յերը ամեն ինչ մերն ա արդեն,—չես ելի տասը տա-

րի կկռվեմ ու են ինչ-վոր իմն ա—ատամներով կպոկեմ նրան-
ցից: Սաղ Ռուսաստանը վոտի տակ կտամ, մինչև վիշապի
գլուխը ջարդեմ...

ՆԱՏԱԼԻԱ.—(Ընկնում ե ե նրա վրաներ): Ալլո՛չինկա: Բա չե՞ս: Բա
չես վոնց մնամ, ի՛նչ անեմ:

ԱԼԵՔՍԵՅ.—(Խուլ ձայնով): Հեռացի՛ր, հեռացի՛ր, Նատալիա... Եդ
անպատվությունը խոցի պես դեռ վառում ա սիրտս...
Պատվով, համուսով կապասես ինձ—են ժամանակ՝ լավ:
Կտեսնենք... Մնաս բարով (Գնում ե բանվորների յեկվից):

ԶՈՒԲԿՈՎ.—Գնանք, ուրեմն, ախպեր ջան: Առաջ մտնենք Կո-
չետկի գեղը, գուցե եստեղից մարդ միանա մեզ, իսկ եստե-
ղից ուղիղ գործարան կերթանք, ու հայդա: (Գնում ե մյուս
ղից ուղիղ գործարան: Ալեքսեյից բացի, նրանց միանում են
բանվորների հեռ միասին: Ալեքսեյից բացի, նրանց միանում են
յեկու ուրիշ զինվոր ել):

ԱԼԵՔՍԵՅ.—(Բակի դռնից լեռ դառնալով): Ե՛, տղեք, կնկանս քե-
ֆին չդիպչեք: Նամուսով բաժին տվեք ու պատահած ժա-
մանակն ոգնեցեք... (Նստալիան լալիս ե Կլավդիայի ուսին
հենվելով):

ՌԻԺԻԿ.—Միամիտ կաց, Ալեքսեյ Կուզմիչ: Քանի վոր դու մեր
գեղի քաջ կովոդն ես, մենք քեզ հաճար արդեն պատրաստ
ենք: Ապահով կաց:

ԱԼԵՔՍԵՅ.—(Գլխով տեսնելով լեվ կուլակի կովմը ցույց տալով): Եդ
սողուններին լավ հուպ տվեք: (Բռնեցր, բալի ե տալիս):
Զթողենք դուրս պրծնեն:

ՊՐՅԱՆԻՉԿՈՎ.—Սա ի՛նչ բան ե, տեր աստված...

ԱԼԵՔՍԵՅ.—Ե՛ս ձեր բոլոր լրբության, ձեր գովելու փոխարեն ա,
մեզ վերավորելու ե մեզ տանջելու փոխարեն... (Գնում ե
բանվորների հեռ: Գյուղացիները հայացքներով հանապառի են
զնում նրանց: Լավում ե հեռացողների ուսումնական յեկը):

Վ Ե Ր Զ

ԻՆՉՊԵՍ ԱՇԽԱՏԵԼ «ՀԱՏՈՒՅՈՒՄ» ՊԵՅԵՍԻ ՎՐԱ

ԻՆՉՊԵՍ ԲԵՄԱԴՐԵԼ

(Ռեժիսյորական ցուցումներ)

Անատոլի Գլեբովի պիեսը պիտանի է լավ նյութ է դրամ-
խմբակի համար—Հոկտեմբերյան հեղափոխության տարեդարձին
հանդես գալու: Պիեսի հեղինակը չերիտասարդ տաղանդավոր հե-
ղափոխական դրամատուրգ է, վորի պիեսները ներկայացվում են
Մոսկվայի և Լենինգրադի բեմերում:

Գլեբովի պիեսը տալիս է Հոկտեմբերյան որերի շատ տիպիկ
և շատ պայծառ պատկերը՝ գյուղում:

Տանջված, քաջքայլած, սովամահության դուռը հասած գյուղը
վոր ձգտում է հող ձեռք բերել և ազատվել իր դարավոր նեղիչ
ու շահագործող կալվածատերերից, այդ գյուղն են հասնում ճակա-
տից վերադարձող զինվորները: Դրանք անցել են իմպերիալիս-
տական ցարական պատերազմի կրակից ու դժոխքից, նրանք
բանվոր դասակարգի հետ միասին տապալել են թագավորին,
սվինները դարձրել են բուրժուազիայի դեմ և այժմ ցրվում են
տները: Նրանց վաղուց արդեն սպասում են իրենց հայրերը, մայ-
րերը, կանայք և չերեխաները: Ամբողջ գյուղն անհամբեր սպա-
սում է նրանց կարևոր ղեկավարության: Նրանք չեղել են մայ-
րաքաղաքներում և շատ ուրիշ քաղաքներում, նրանք տեսել են
հեղափոխությունը և գիտեն, թե ինչպես պետք է «աղաներից»
խլել հողն ու ազատությունը: Նրանք վերադարձել են վոչ միայն
նոր գիտելիքներով ու նոր խոսքերով, այլ և գեներով: Զինվոր-
ների հետ վերադառնում է նաև նավաստի Ալեքսեյ Գրեբենյուկը:

Ի՞նչ են տեսնում վերադարձողները: Տնտեսության քայքա-
յում, աղքատություն, սով, բռնություն: Կուլակ Պրյանիշկովը
«չոթը փութ ցորենի» փոխարեն Գրեբենյուկի տնից տանում է

նրա մողին, իսկ նրա կնոջը՝ Նատալիային, վոր նրան «սպասում
եր, ինչպես հարսնացուն փեսին» բռնաբարում է կալվածատիրոջ
ոֆիցեր տղան:

Այդպիսի վերավորանքներ կան ամեն մի տան մեջ: Դրանք
ինչպես վերջին կաթիլներ, լցնում են համբերության բաժակը:
Անմիջապես հաջաքներ ձգել «ես-երներին» — պարզվում է՝ բալ-
նրանք, ովքեր ձայն են տվել «ես-երներին» — պարզվում է՝ բալ-
նրանք, չեղել են, նրանք կողմնակից են հաշտության և այն բանին,
չեղել են, նրանք կողմնակից են հաշտության և այն բանին,
վոր հողն անմիջապես խլվի կալվածատերերից: Գյուղը, վոր շարժ-
վում է կալվածատիրական անտառը կտրելու, գնում է կալվածա-
տիրոջ տան վրա՝ դարավոր վերավորանքների համար-վրեժխնդիր
լինելու: Ալեքսեյն աջնտեղ սպանում է կալվածատիրոջ բռնաբար
ոֆիցեր տղային: Ու քիչ է մնում գյուղացիներն ավերեն կալվա-
ծատիրական տունը: Սակայն, մոտից անցնող բանվորների մի
վաշտ թույլ չի տալիս այդ բանն անելու: Ալեքսեյը բանվորների
հետ միասին գնում է քաղաքացիական կռիվ ձևակառու: Սա չե
պիեսի բովանդակությունը:

Զնայած փոքր ծավալին, հեղինակը տվել է ուժեղ, բովան-
դակալից պիես, վորի բոլոր տեսարաններն ու դեմքերը պայծառ
են և կենդանի:

ԻՆՉ ՊԵՍԻ ՅՈՒՅՅ ՏՍ.Լ. ՀԱՆԴԻՍԱՏԵՍԻՆ

Նախ քան իմանալը, թե ինչպես աշխատել պիեսի վրա,
պետք է վորոշել, թե այս պիեսով ի՞նչ պիտի ցույց տալ հանդիսա-
տեսին, ինչ զգացումներ, ինչ մտքեր պիտի հարուցել, ուժեղաց-
նել, միաբանել, ուր պետք է ուղղել հանդիսատեսի կամքը: Այս
հիմնական խնդիրը — ինչ պետք է ցույց տալ — լավ վորոշելուց
հետո միայն՝ թե ղեկավարը և թե դրամխմբակի անդամները կա-
րող են սկսել իրենց աշխատանքը պիեսի վրա:

Ներկա դեպքում խնդիրը վճռելը դժվար չէ: Այս պիեսը պետք
է վերադարձնել 1917 թ. գյուղի զգացումները, մտքերը և կամ-
քը, նա պետք է հանդիսատեսին փոխադրի տասը տարի չեղած
նորից ապրիցնի այն տարիների ցավը, վիշտը, կատաղությունը,
զայրույթը, ատելությունը, վրեժխնդրությունը: Պիեսը պետք է
գրավի բոլոր հանդիսատեսներին: Սկզբում նա չուրաքանչյուրին
կարող է գրավել տարբեր կերպով, մեկն անմիջապես ու միան-
գամից կլցվի այն ժամանակվա հեղափոխական տրամադրու-
թյամբ, մյուսը — կհիշի նախ և առաջ իր կասկածները, չերրորդը —

անձնատուր կլինի ծանր հիշողութիւններէ: Կարեւոր է միայն, վոր վերջնական չեղրակացութիւնը—հիմնական, գլխավոր մտքերը, վորոնց մասին խոսեցինք—բոլոր հանդիսատեսներէ համար, պիտեւր զիտելուց հետո, դառնան միատեսակ: Իսկ դա այդպէս ել կլինի, չեթե հիմնական խնդիրը—ինչ պետք է ցուց տալ հանդիսատեսին—զրամխմբակն իրագործի բարեխղճորեն:

ՊԵՏԵՍԻ ՎՐԱ ԱՇԽԱՏԵԼՈՒ ԾՐԱԳԻՐԸ

Քաղաքական և կուլտուրական հսկայական նշանակութիւն ունեցող այս խնդիրը զրամխմբակը կարող է իրագործել միայն Լուրջ, մտածված և պլանաչափ աշխատանքի դեպքում:

Ահա ծրագիրը.—

Պիլեսի պատրաստութիւնը կարելի չէ նվերել 14 ուր և աշխատել շաբաթը չերկու ուր կամ ավելի, նայած զրամխմբակի հնարավորութիւն:

1-ին ուր—զրամխմբակում կարդալ գեղարվեստական գրականութիւն «Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւնը գլուղում և քաղաքում» թեմայով, և զրուցել կարգացածի շուրջը:

2-րդ ուր—կարդալ պիլեսը և զրուցել պիլեսի մասին: Դերաբաշխում:

3-րդ ուր—կարդալ պիլեսն ըստ դերերի: Պարզել յուրաքանչյուր գործող անձի դերը պիլեսում, գործող անձերի բնավորութիւններն ու միմյանց հետ ունեցած հարաբերութիւնները:

4-րդ ուր—1-ին փորձը սեղանի շուրջը: Պարզել յուրաքանչյուր ողակի և նրա մասի բովանդակութիւնն ու բնույթը:

Ավելի մանրամասն պարզել բեմական առանձին խնդիրներ:

5-րդ ուր—2-րդ փորձը սեղանի շուրջը, ավելի խորացնելով աշխատանքի բովանդակութիւնը:

6-րդ ուր—1-ին և 2-րդ գործողութիւնն առանձին ողակների և նրանց մասերի փորձը: Պարզել գործող անձերի հիմնական դիրքն ու շարժումը բեմի վրա (միդանսցենը):

7-րդ ուր—1-ին գործող. առանձին ողակների փորձը:

8-րդ ուր—1-ին գործող. փորձը, չեթե հնարավոր է փորձել ամբողջովին:

9-րդ ուր—2-րդ գործող. առանձին ողակների փորձը:

10-րդ ուր—1-ին գործող. փորձը: Կրկին:

11-րդ ուր—2-րդ գործող. փորձը, չեթե հնարավոր է փորձել ամբողջովին:

12-րդ ուր—փորձել ամբողջ պիլեսը ուղղութիւնով:

13-րդ ուր—փորձել ամբողջ պիլեսն չերկու անգամ մի չերեկոյում:

Կոչում:

14-րդ ուր—ներկայացում:

Շաբաթվա մեջ չերեք ուր աշխատելով, վոր նույնպէս հնարավոր է ամեն մի զրամխմբակի համար,—կանի բանվորական 20 ուր: Սա արդեն լիակատար հնարավորութիւն է տալիս միայն 20 ուրվա դեպքում սեզամայն լուրջ աշխատանք ցուցադրելու: 20 ուրվա դեպքում զանի շուրջը կարելի չէ կատարել 3-րդ փորձն ել, 1-ին գործողութիւն 4-րդ փորձը, 2-րդ գործող. 3-րդ և 4-րդ փորձերը և ամբողջ պիլեսի 3-րդ ու 4-րդ փորձը:

Բնավ չպետք է զարմանալ փորձերի այսչափ «շատ» քանակով: Մի շարք զրամխմբակներ այժմ արդեն հասկացել են, վոր այս է իրենց աշխատանքի վորակը բարձրացնելու միակ ճշմարիտ ուղին: Հասկանալի չէ, վոր այսքան փորձեր կատարելով, անհրաժեշտ է իմանալ, թե ինչ և ինչպէս պիտի անել այդ փորձերին:

ԱՄԵՆ ԴԻ ԽՈՐԲԱԿ ԻՃԻԿ ՊԻՏԻ ԽՐԱԺԱՐՎԻ ՄԻՃԻԿԸ աշխատանքն սկսելը

Ամեն մի խմբակ այս պիլեսի վրա աշխատելիս պիտի հրաժարվի մի շարք վատ սովորութիւններից, վորոնք միայն ջլատում են աշխատանքը, ու պիտի հրաժարվի ընդմիջտ:

Յերբեք չպետք է բավականանալ հասարակ կերպով պիլեսը և նրա առանձին դերերն անգիր անելով: Դա խաղը մեղցնում է և հանդիսատեսին չի հուզում: Պետք է հրաժարվել նույնպէս և հուշարարից թե փորձերի և թե ներկայացման ժամանակ—դա նույնապէս մեղցնում է խաղը. դերակատարները պահում են իրենց ինչպէս թուրթալներ, տիկնիկներ, չեն ապրում,—և այդ բանը ծիծաղեցնում ու վայրացնում է դիտողին: Պետք է մտնել դերի մեջ. դերի խոսքերը կուրացվեն աշխատանքի ընթացքում:

Այս պիլեսը խաղալու համար անհրաժեշտ է համառ ու դժվարին աշխատանք: Պիլեսում շատ քիչ խոսքեր կան, կարծես քիչ են և դեպքերը, բայց իսկական բեմական գործողութիւնն անհրաժեշտ է. միանգամայն բավական է, վորպէսզի ցուց տրվի չափ շատ է. միանգամայն բավական է, վորպէսզի ցուց տրվի գլուղում կատարված հոկտեմբերյան պայքարի առաջին քայլերի ուժն ու լարվածութիւնը: Ու այս բոլորը պիտի տեսնել, և վոր գլխավորն է՝ ցուց տալ հանդիսատեսին այնպէս, վոր նա ամեն

ինչ հասկանա: Իսկ հոկտեմբերյան դեպքերը լավ կհիշի նա, ով դրանք ապրել ե: Ամենափոքր կեղծիքը կարող ե գործը փչացնել:

ԴԵՐԱԲԱՇԽՈՒՄԸ

Այս բոլորը պետք ե նկատի ունենալ դերաբաշխման ժամանակ: Կալվածատիրուհու, սպայի, կառավարչի, տերտերի դերերը լավ կլինի հանձնել կամ գյուղական ինտելիգենտներին կամ խմբակի հասակավոր անդամներին, վորոնք հիշում են «պարոններին»: Յեթե նատալիան, հեղինակի ցուցումով, պետք ե բարձրահասակ լինի Կլավդիայից, ուրեմն Ալեքսանդր ել չի կարող հասակով ցած լինել նատալիայից. այս դրամատիկ դերերը չի կարելի հանձնել խմբակի կարճահասակ անդամներին, կլինի ծիծաղելի: Յան Պրուտեկի դերը պիտի խաղա բարեկազմ պատանի:

Հասկանալի չե, վոր համապատասխան հասակից բացի, չուրաքանչյուր դերակատար պետք ե ունենա և մի շարք այլ տվյալներ: Շատ կարևոր ե ձայնը.— Ալեքսանդր դերը չի կարելի հանձնել ծղրտան կամ ճանշան ձայն ունեցողի, իսկ Պրյանիչկովի դերին՝ նման ձայնը կարող ե սաղել:

ԱՌԱՋԻՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅԱՆ ԲԱԺԱՆՈՒՄԸ ՄԱՍԵՐԻ

Չնայած պիյեսի փոքր ծավալին, քիչ դեպքեր չեն կատարվում նրա մեջ: Պիյեսը մանրամասն հասկանալու համար սովորաբար չուրաքանչյուր գործողություն, չուրաքանչյուր տեսարան բաժանում են ավելի մանր մասերի և վորոշում, թե տվյալ մասում ինչն ե հանդիսանում գլխավորը, ինչ հիմնական խնդիր պիտի դնեն իրենց առաջ դերակատարները տվյալ տեսարանում, տվյալ մասում:

Յուրաքանչյուր գործողություն բաժանելով ողակների և ողակամասերի, հեղինակն արդեն կատարել ե այդ աշխատանքը: Ողակն ընդգրկում ե մի շարք միասեռ տեսարաններ: Նոր հանգամանքների ու անձերի յերևումով, վորոնք փոխում են գործողության ընթացքը, սկսվում ե նոր ողակը: Յուրաքանչյուր առանձին ողակ բովանդակում ե անկախ ռեժիսորական խնդիր: Պետք ե, չուրաքանչյուր առանձին ողակի վրա աշխատելիս, — այսպես «Դենի», այնպես ցուցադրել ողակը, վորպեսզի դիտողն անմիջապես զգա այդ խոշոր բեկումը. սուր փոփոխությունը տրամագրություն մեջ,

վորպեսզի նա ինքն իրեն ասի. «Այո, ինչ վոր ուրիշ բանի հոտ չեկավ»:

Ուստի քննենք առաջին գործողության մի մասը, կանգ առնելով ողակի բովանդակության ու ընդգծենք, թե տվյալ ողակում ինչ հիմնական խնդիրներ պիտի դնի իր առաջ չուրաքանչյուր դերակատար և թե ինչ «հոգսով» ե գալիս բն:

1-ին ողակը կարելի չե բնորոշել վորպես «անսպասելի զրույց»:
1-ին ողակը կարելի չե բնորոշել վորպես «անսպասելի զրույց»:
Վոչ Կլավդիան եր չենթադրում, թե «ինչ» ե պատահել նատալիային, վոչ ել նատալիան եր մտածում իր սիրտը բանալ: Ալեքսանդրի գալու լուրը, վորին չերկար ու սիրով սպասում եր նատալիան, արթնացնում ե նրա վիրավորանքը, ուժեղացնում նրա հուզմունքը և առաջ բերում վախ:

Ինչ խնդիրներ պիտի դնեն իրենց առաջ այս յերկու դերը կատարողներն այդ տեսարանի վրա աշխատելիս ու խաղալիս: Յուրաքանչյուր տեսարանի խնդիրը լավ վորոշելու համար, դերակատարը պետք ե այս հարցը տա իրեն. «Յես այս տեսարանում ինչ եմ ուզում»:

Այն ժամանակ խաղը չի լինի մեխանիքական, այլ կլինի կենդանի, ջերմավիճ (առանց ճիշերի): Նման խաղը կգրավի թե՛ դերակատարին, թե՛ դիտողին: Յուրաքանչյուր դերակատար, վորոշելով թե ինչ ե ուզում ինքը տվյալ պիյեսում և իր խաղի մեջ հենց դրան ձգտելով, արդեն վոչ թե անշունչ տիկնիկ կլինի, այլ կենդանի, շահագրգռված մարդ՝ լիակատար գիտակցությամբ և կատարյալ անկեղծությամբ, մինչև անգամ վոչ թե «խաղացող», այլ, ավելի ճիշտը, իր դերը բեմի վրա ստեղծող:

Ինչ եմ ուզում առաջին տեսարանում նատալիան ու Կլավդիան: Նատալիան ուզում ե իր խաչտառակությունը ծածկել և հենց դրա համար, տանջված, դրանից հալից ընկած, խոստովանվում ե Կլավդիային. Կլավդիան — ուզում ե իմանալ և հանգստացնել նրան:

Այս յերկու հիմնական «հոգսերի» վորոշումը պարզում ե չուրաքանչյուրի վերաբերմունքը դեպի կատարվող դեպքը:

Ինչպես են վերաբերվում տեսարանի հիմնական դեպքին, «անհրաժեշտ զրույցին» մեկն ու մյուսը: Բնորոշվին տարբեր: Նատալիայի վերաբերմունքը — չափազանց խորն ե: Նրա բովանդակությունը պիյեսի տվյալ մասում, ինչպես և նրա դերի ամբողջ գաղափարը պիյեսի տվյալ մասում, ինչպես և նրա գերի ամբողջ բովանդակությունը — մեծ, խորը տառնապն ե, անբացատրելի, այսպես անսխալված «կենդանական, ներքին վախ», մեծ ցավը, վիշտը և անհամարձակությունը:

Յես դիտմամբ մանրամասն կանգ առա այս «Երբութիւննե-

Վերադարձի փոքր ի շատև ուղիղ ճանապարհ գծի Ալեքսեյի

դերը կատարելու համար, պետք է հաշվի առնել այն բոլոր հանգամանքները, վորոնց մեջ գտնվում է Ալեքսանդր: Ամենից առաջ նա տունն է չեղել չորս տարվա պատերազմից հետո, և, անկասկած, հանգստանալու ցանկություն ունի. յերկրորդ նա չեղել է կնոջ մոտ, վորին սիրում է և վորին յերկար ժամանակ չի տեսել. յերրորդ—նա դեռ չգիտի «ինչպես է կինը», չորրորդ—վերադարձել է իր գործին, իր տնտեսության, հինգերորդ... հինգերորդն էլ այն է, վոր վերադարձել է բայլշեիկ դարձած: Թող այս հինգերորդը լինի թե նրա և թե պիլեսի համար ամենահիմնականը, բայց, կրկնում ենք, յեթե դերակատարն աշխատի հենց սկզբից ցույց տալ «հինգերորդը»,—հենց այդ հինգերորդը ցույց տալ չի կարող: Պետք է ցույց տալ, ինչպես դա ճիշտ անում է հեղինակը, վոր «հինգերորդը»—Ալեքսանդրի բայլշեիկ դարձում, զարգանում է հենց բեմի վրա—հանդիսատեսի աչքի առջև, բոլորով բոլոր մյուս բաներից, կենսական այն փաստերից, ինչի հանդիպում է Ալեքսանդր: Գալիս է իր տունը, իր տնտեսությունը զբաղվելու, բայց իր մոզին կուլակի ձեռքի բռնելով, նրա տրամադրությունը փոխվում է, սկսում է գլուղացիներին համոզել ու ցույց տալ, վոր նրանք «վոչ թե ես-երեւոյ» են, այլ «խսկական բայլշեիկներ»: Զգիտեր Ալեքսանդր՝ «ինչպես է յեղել կինը», բայց իմանալով, թե կացին է քաշում կնոջ վրա, սակայն վրեժխնդիր լինելու համար գնում է կալվածատիրոջ տունը: Գալիս է Ալեքսանդր տուն հանգստանալու, բայց նույն օրն է եթ գնում է նոր ֆրոնտը,—գնում է գեներալների դեմ կռվելու:

Կարիկատուրա յպիսի լիցի

Պիլեսն այնքան լուրջ է, վոր նրա մեջ կարիկատուրային խաղ չպիտի լինի: Այս ասելով, մենք հասկանում ենք անձիշտ, չափից ավելի պարզեցրած դերակատարում: Ավելի պետք է զգուշ լինել «կալվածատիրուհու», «սպայի», «կառավարչի», «քահանայի» գերերի նկատմամբ:

Պետք է ներկայացնել իսկական աղնավական մարդիկ՝ իրանց հպարտ կեցվածքով, մեծամտությամբ, ծանր ու մեծ դիրքով և արտաքին հանգստությունը: Պետք է տալ նրանց, թեկուզ թշնամական, բայց կենդանի զգացումները: Պետք է ցույց տալ նրանց տագնապար: Պետք է ցույց տալ մոր հուսահատությունը, վորդու (սպայի), թեև անգոր, բայց իսկական «զայլուկթը», նրա արհամարհանքը, նրա ատելությունը: Բեմի վրա յերկու ատելություն,

թշնամական զգացումների յերկու հոսանքի բաղխումը ցույց տալով միայն կարող ենք պիլեսը հնչեցնել պետք չեղած ուժով:

Ահա թե ինչու «կալվածատերերի» և «նրանց մոտիկ մարդկանց» վերոհիշյալ դերերն ավելի լավ է տալ այն մարդկանց, վորոնք լուրջ կերպով կարող են ներկայացնել նրանց և վորոնք ավելի հարմար կլինեն այդ դերերի համար:

Բացի դրանից, պիլեսը պետք է խաղալ մեծ լարվածությամբ, առանց զանդաղումների, վորովհետև պիլեսում, ինչպես տեսնում ենք, մի դեպքը, մի անցքն արագությունը հետևում է մյուսին:

Այս պիլեսում շարժումը վոչ պակաս կարեւոր է, քան խոսքը

Այն հանգամանքը, վոր պիլեսի բովանդակությունը կազմում են շոկտեմբերի համար ոչ ոք պաշար վարելու փաստերը—մարդիկ գործում են հրացանը ձեռքին—այս բոլորը՝ շարժումն այս պիլեսում դարձնում է պիլեսի բովանդակությունն արտահայտելու և դիտողների վրա ազդելու հիմնական միջոցներից մեկը:

Պիլեսը լիքն է շարժումով. թե անհատական և թե մասնատվական շարժումները մեծ տեղ են բռնում այնտեղ:

Բոլոր շարժումները պետք է տարվեն նույնպես լարվածությամբ, պարզապես այն պատճառով, վոր միայն լարվածությունն է ծնում այդ շարժումները:

Վերցնենք մի շարք օրինակներ:

Ողակ 2—Գ. Բուրկինի յերեւումը և հետո—«Հըմ» (թքում է) և քիչ հետո «Եղպես ա», (լուրջ ու նշանակալից աչքով անելով հեռանում է): Բոլոր այս յերեք շարժումը. «նայում է լուսամուտից», «թքում է», «աչքով է անում»—կարծես պողպատե աքցանով ձգում է գործողությունը: Բուրկինը չպետք է դանդաղ շարժումներով մոտենա լուսամուտին և որորվելով կանգնի այնտեղ: Նա պետք է յերեւա, կարծես գետնից դուրս գալով և մեխվածի պես կանգնի: Ճարպիկ կերպով թքում է, ասում իր խոսքը ու չքանում: Նա չկա, բայց բեմում մնում է ուժեղ լարվածությամբ:

Ողակ 4—Ա. Մանում է Սիֆոնակին, ուզում է օրհնել: Ալեքսանդր յետ-յետ է գնում: Դա պարզ, հասկանալի շարժում է: Բայց հետո ամբողջ ողակում կատարվում են տեղաշարժումներ, վերախմբավորում: Դա հանգիստ զրույց չի և ընտանեկան խոսակցություն սեղանի շուրջը: Իրենց պնդումների, ատարկությունների, վեճի մեջ գործող անձերը հարձակվում են մեկը մյուսի վրա, իրենց

խոսքն առաջ տանելով պերճախոս շարժումներով: Այստեղ արդեն սկսվում է «տարուբերվել» գյուղական մասսան, վորպեսզի հետը հետե շարժվի և հարձակվի կալվածատիրական տան վրա: Այստեղ հնարավորություն չկա կանգ առնելու շարժման բազմազան կողմերի վրա: Պետք է պահպանել միայն լեզու հանգամանք, առաջինը, վոր գյուղի տարրեր սոցիալական խմբակներին—միջակներին, չքավորներին—տարրեր ակտիվությունը համապատասխան արտատով ու լեռնադով են առաջ նետվում, միջակները հանդիստ, ուրեմն և զուսպ են և իրենց շարժումների մեջ. լեզվորդ—պետք է տալ ուժի և շարժման աստիճանական աճում պիլեսի վերջում:

Պետք է խուսափել չափից ավելի շարժումներ տալուց: Ավելի լավ է չուրաքանչյուր դերակատար տա լեզու, լեռնա, բայց պաշտոն և ուժեղ տպավորություն թողնող շարժում: Միանգամայն չպիտի լինի ձեռքերի մանր, անբովանդակ և ավելորդ թափահարում և անխմաստ վազվզոց բեմի վրա:

Ընդհակառակը, առանձին տեսարանները բովանդակությունը պահանջում է դանդաղ, կարծես քարացած շարժում (Բուրկինի լեռնումը լուսամուտում, Ալեքսեյի ամբողջ մանեռան. Ալեքսեյն իր շարժումների, դիրքի մեջ պետք է հանդիսանա կենտրոն, վոր իր շունջն է հավաքում գյուղացիներին, ապա այն մոմենտը, լեռը Ալեքսեյը կացին է բարձրացնում Նատալիայի վրա, Յուրիի ատրճառակը 2-րդ գործողության մեջ և շատ ուրիշները):

Այսպիսի, կարծես կանգ առած շարժումներ հատկապես անհրաժեշտ են ծայր լարվածության մոմենտներին, լեռը դիտողը սրտատարու պիտի մտածի «կսպանի», թե չի սպանի», «կհարձակվի», թե չի հարձակվի»:

Մասնաշաղկապ օրինակներ

Առանձնապես վորոշակի պիտի կատարվեն* բոլոր կոլլեկտիվ շարժումները— մասնաշաղկապ շարժումները, մասնաշաղկապ տեսարանները:

Չպետք է թույլ տալ, վոր այս տեսարանները, ինչպես հաճախ պատահում է, վերածվեն անընդհատ իրարանցման ու անընդհատ աղմուկի: Ծիշտ է, այս պիլեսում պետք է ցույց տալ գրեթե ավերում, ավելի ճիշտը, ավերման սկիզբը, պետք է ցույց տալ հարձակումը կալվածատիրական տան վրա, բայց առանց ավելորդ աղմուկի: «Անկարգությունն» ու աղմուկը պետք է լի-

նին միայն լեռնաթափան: Բեմում դրանք պետք է կազմակերպված լինեն ավելի լավ, քան վորեն բան: Յուրաքանչյուր մասնաշաղկապ տեսարան պետք է խաղացվի ինչպես նոտաներով, առանց վորեն պատահական շեղումների: Յուրաքանչյուրը պետք է լավ իմանա իր տեղը և իր շարժման ուղղությունն ու նպատակը, պետք է հիշի, թե ով է գտնվում իր կողքին: Մասնաշաղկապ տեսարաններում չպետք է լինի թափթիվածություն, անփութություն: Շարժման նպատակը միշտ պետք է լինի և ամեն ինչ ուղղված պիտի լինի դեպի շարժումը, դեպի ընդհանուր նպատակը:

Բոլորովին պարտադիր չէ մասնաշաղկապ տեսարանի մեջ շատ մարդ մտցնել և բեմում տեղ չթողնել: Պետք է տեղավորել և դերակատարներին շարժել այնպես, վորպեսզի մասնաշաղկապություն ստեղծվի և այնպես թվա, թե բեմում լեռնացիները կազմում են բազմություն առաջին շարքը: Իրա համար լավ կլինի մասնաշաղկապ տեղավորել կուլիսների կողքին և միայն առանձին դերակատարների առաջ քաշել բեմի մեջտեղը: Ավելի մեծ շարժման մոմենտների համար կարելի է ոգտագործել «վազվզոցի» պիտի, լեռը լեռնու, լեռնը հոգու շարժումը տարրեր ուղղությունը ստեղծում է «հարձակման», «հուզմունքի» տպավորություն:

Խոսքի մեջ գագաթնակետը հալած, մի մոռանալ հալյակ բովանդակությունը

Պիլեսի սակավախոսությունը պահանջում է նախապես բացատրել և այն, վոր դերակատարները չմոռանան խոսքը բեմից ասել այնպես, վոր պիլեսի բովանդակությունը (հատկապես Ալեքսեյի և պետ, վոր պիլեսի բովանդակության մասը) չկորչի դիտողի համար: Զուրկովի ճառերի քաղաքական մասը) չկորչի դիտողի համար: Այստեղ կարելի է հանձնարարել մի կողմից, վոր բեմում բոլորն ուշադիր լինեն դեպի այդ տեղերը, ինչ վոր կգրավի և դիտողների ուշադրությունը, և բացի դրանից, ճառերը պիտի ասել փոքր ինչ չափած ձևով կերպով:

Եւ ինչով կարելի է ուժեղացնել պիլեսի ճեղքործությունը

Ռեժիսորը պետք է մտածի ու գտնի, թե ինչով կարելի է ոգնել դերասանի աշխատանքին այս պիլեսում, ինչով կարելի է ուժեղացնել պիլեսի ազդեցությունը դիտողի վրա: Մենք կանենք մի շարք ցուցումներ, նկատի ունենալով, վոր ներկայացման դերակատարը և դրամիստը, մտածելով, կավելացնեն իրենցը:

Բեմական ներգործության միջոցները, դերասանի խաղից բացի, բազմազան են—լույսը, ձայնական եֆեկտները, յերաժընտեսությունը, ուժիսյուրի տարրեր տեսակի «հնարքները»:

Առաջին գործողության մեջ, ասենք, այսպես կարելի չե՞ ուժեղացնել լարումը բեմի վրա և դահլիճում՝ Ալեքսեյի գալուց առաջ բավական ե դուռը բանալ և Ալեքսեյը հապաղի ներս մըտնել: Դա կուժեղացնի սպասման դժգոհումը (չե՞ վոր, Բուրկինի առաջ, Ալեքսեյը մեռած է): Պիտի սպասեն—կմտնե՞, թե վոր, մեռած է, թե կենդանի:

Առաջին գործողության վերջում և յերկրորդի սկզբում անհրաժեշտ է անազանգ տալ. դա կուժեղացնի տագնապալից դրուսթյունը:

Յերկրորդ գործողության մեջ անհրաժեշտ է, վոր Յուրին (սպան) ատրճանակը կրակի (հասկանալի չե, վոր-վոր չկախելով): Կարող են նրա ձեռքի խփել տակից: Դա բեմում կստեղծի մեծ լարում և ել ավելի կարգարացնի Ալեքսեյի՝ նրան վրեժխնդիր լինելու տեսարանը:

Բոլոր ցուցումները, վոր տրվեցին այստեղ առանձին որինակներին և դեմքերին վրա, պետք է գործադրել յուրաքանչյուր դերի (ի հարկե, տարրեր), յուրաքանչյուր տեսարանի, ամբողջ պիեսի նկատմամբ:

Լ. ՍՈՒՐՈՏԻՆ

ԴԵՐՈՒՄՍԱՐՆԵՐԻ ԱՐՏԱՔԵՆԸ

1. ԱԼԵՔՍԵՅ ԳՐԵԲԵՆՅՈՒԿ.—Բալթիկ ծովի նավաստի, չխվոր, բալլեթիկ, 28 s.: Նավաստիները սովորաբար լինում են ճրկուն, ուժեղ, յեռանդուն: Նրանք ունեն լավ զարգացած մարմին, վստահ շարժումներ, վորոշ քայլվածք: Շնորհիվ իրենց կյանքի, վորի մեծ մասն անցնում է ոտար ծովերում լողալով, նրանք ձեռք են բերում ինչ-վոր առանձնահատուկ տեսք, վոր նրանց տալիս է «արտասահմանցու» նմանություն: Դրա համար Գրեբենյուկն աչքի չե ընկնում պիեսի բոլոր գործող անձերի մեջ: Նրա դեմքը գեղեցիկ է և վորոշ, քիթն ուղիղ, ամուր սեղմած շրթունքներ, կիտած խիտ հոնքեր, ճակատին մազերի մի համառ փունջ, վոր դուրս է գալիս նավաստիական գլխարկի տակից:

2. ՆԱՏԱԼԻԱ.—Դերեկցուկի կինը, 25 s., բարձրահասակ, գեղեցիկ, ռաս գունաս: Նատալիան աչքի չե ընկնում, հեղինակի առաջին, բարձր հասակով և գեղեցիկ դեմքով դրա հետ միաժամանակ, ինչպես տեսնում ենք պիեսից, նրան հատուկ է ներքին կարգապահությունը. դա յերևում է նրա վարմունքներից: Յեվ դա, ի հարկե, անդրադառնում է նշա դեմքին: Ուղիղ դիմագծեր, խոր, արտահայտիչ, գեղեցիկ աչքեր՝ խիտ թարթիչներով. շրթներին գիծը նուրբ է և վորոշ:

3. ԿԼԱՎԴԻԱ.—Զինվորի կին է, 23 տարեկան: Կլավդիան կատարյալ հակապատկերն է Նատալիայի: Ուրախ, աշխույժ, համարձակ—նա բանի տեղ չի դնում իր մասին յեղած բամբասանքների: Ապրում է իր հաճույքի համար: Ամրակաղմ է, առողջ, ավելի «բարեսե» է, քան գեղեցիկ. գրավում է իր ջանելուժամբ և ուրախ չարաճճիությամբ, բայց յուրաքանչյուր բոպե կարող է բարկանալ և կռվել:

4. ՅԱՆ ՊՐՈՒՏԵԿ.—Կլավդիայի բաժնակն է, ռազմագերի ավստրիացի (լեհ), 25 տարեկան: Բարակ, նուրբ կազմվածք, ձկուն, շատ «քաղաքավարի» վարկեցողության մեջ. աչքի չե ընկնում շարժումների նրբությունը, ցուցական սիրալիրությամբ և նուրբ դիմագծերով: Գյուղացի տղաների համեմատությամբ, նա նրանցից ջանել է թվում, շնորհիվ մաքուր լվացված և ածելված դեմքի, խնամված բեղիկների և լավ սանրած կարճ մազերի:

5. ՍԱՎԼ ՖԻԼԱՏԵՎԻՉ ՊՐՅՍՆԻՉԿՈՎ.—Կուլակ, 60 տարեկան: Անհաճո մարդ: Կոացել է, ման է գալիս ձեռնափայտին հենվելով: Դեմքը լեցուն է, բայց հիվանդադին, աչքերի տակն ուռած են, այտերը փքված և տհաճ ծանր հայացք ունի. կոպերը ուռած են:

6. ՍՊԻՐԻԴՈՆ ԳԱՎՐՅՈՒՇԻՆ.—Միջակ, 55 տարեկան: Գյուղացու սովորական դեմք՝ լայն մորուքով և շեկ բեղերով, թե մի-րուքը, թե գլխի մազերն ալիսառն են:

7. ՌԻԺԻԿ.—Զավուր, 50 տարեկան: Նիհար, վոսկրոտ գյուղացի չե. կյանքը մաշել է նրա առողջությունը, ուժը, ֆնացել է միայն յերկշոտ կատաղություն դառն չքավորության վիճակի շնորհիվ: Այդ կատաղությունը վառվում է նրա բորբոքուն խոր ընկած աչքերում:

8. ՉԱՆԱՐ ԲՈՒՐԿԻՆ.—Զինվոր է, միջակ, 30 տարեկան:

Հենց նոր վերադարձել և ֆրոնտից: Տանջված, հոգնած, փոշոտված, չածիրված, մի կողմի վրա ծոված միլուքով (ինն որ քաշ և լեկել կալարաններում): Նա դեռ պարզ և վորոշ պատկերացում չունի, թե ինչ և կատարվել. մի բան գիտի—հեղափոխում և չեղել, իսկ թե ինչ և դուրս գալու դրանից, նա դեռ կտեսնի: Հուզված, չար, անվստահ հայացք ունի և նիհար, ճանապարհին փոշոտված դեմք:

9. ՏԵՐ-ԱԳԱԹԱՆԳԵՂՈՍ ՍԻՖՈՆՍԿԻ.—Քահանա, 60 տարեկան: Պարարտ, դնչեղ, ալեհեր:

Այս դերի համար անհրաժեշտ է մի պարիկ՝ մեծ ճաղատով և լերկար, ցանցառ, ճերմակ մազերով:

10. ՏԻԿ. ՉԵՐՆԻՇԵՎԱ, ՈՒԳԱ ՊԵՏՐՈՎՆԱ.—Կալվածատիրուհի, 50 տարեկան: Լեցուն, կուշտ «տիկին», դեմքի ցրված արտահայտությամբ: Այն, ինչ կատարվում է շուրջը՝ չի հասկանում: Նա աչքակա վախեցած է, վոր ինքը չի կարողանում վորևէ բանի մասին մտածել, այլ հարցնում է միայն շրջապատողներին. «Ի՞նչ պես վարվել», «Ի՞նչ անել»: Բարձր սանրվածք (պրիչուսկա) ունի, մազերը բոլորովին ճերմակ են, և դրա շնորհիվ կուշտ դեմքը բոլորովին ջանկ և թվում:

11. ՅՈՒՐԻ ՎԻԿՏՈՐՈՎԻՉ.—Կալվածատիրուհու փոքրիկ, փոխկապիտան, 30 տարեկան: Բարակ, բարձրակազմ սպա, սովոր է դուր գալ կանանց, և դրա համար ամեն ինչ անում է մի տեսակ ցույց տալու համար. ճոճաթոռում նստել և աչքակա, կարծես նստում են իրեն. ծխելով, պապիրոսը պահում է իրենից հեռու. ճոճաթոռից վեր է կենում և ֆրենչի փեշերը քաշում ցած: Ուղիղ դեմք ունի, բարակ հոնքեր, շրթների վորոշակի գիծ, ուղիղ քիթ և փոքրիկ կտրած բեղիկներ, ծայրերը փոքր ինչ վեր: Ավելի լավ է այդ բեղիկները նկարել շականակագույն, քան բան կպցնել: Կարճ խուզված մազերը հարթ սանրված են մի կողմի վրա:

12. ՈՏՏՈ ԳԵՈՐԳԵՎԻՉ ՖՐԻԴԼԻԲ.—Չեռնիշևիկերի կալվածի կառավարիչը: Գեոմետրի, 55 տարեկան: Միջահասակ, լեցուն, փորով, կարճ շեկ մազեր, շեկ փոքրիկ միլուք, գերմանական բեղեր: Ինչպես բոլոր գերմանացիները, նա լեկ սիրում է գարեջուր, ուստի և դեմքի գույնը կարմիր է:

13. ԶՈՒԲԿՈՎ.—Բանվոր, բալլեմիկ, 40 տարեկան:

Բազմութունը կարող են կազմել սովորական գյուղական

դեմքեր՝ ուս գյուղացու տարազով և մազերով: Այդ բազմութունը պետք է զգա պիլսի տրամադրությունը և ապրի նրանով. չպետք է նախ հասարակութան և ծիծաղի, ինչպես լինում է սովորաբար:

ԳԵՐԱԿԱՏԱՐՆԵՐԻ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐԸ

1. ԳՐԵԲԵՆՅՈՒԿ.—Նավաստի: Նրա հագինը նավաստու սև համազգեստ է, աչխնքն՝ մահուդե տուփուրկա, նրա տակին մութկապույտ վերնաշապիկ է՝ չեռ ծալված ոճիքով, վորի վրա կան սպիտակ շերտեր: Վերնաշապիկի տակից չերևում է շերտավոր-սպիտակ ու կապույտ-ֆուլթայկան: Մահուդե վերնաշապիկի փեշերը հավաքված-դրված են մահուդե սև վարտիքի մեջ, վորը կապված է դեղին գոտիով: Վոտներին դեղին լերկարճիտ կոշիկներ, ուսին հրացան՝ բեմեմով: Նավաստու գլխարկ՝ ժապավեններով և «Ավրորա» մակազրույթամբ: Մեջքին՝ իրերի տոպրակն է, վորին կապված է թիթեղի թեչնիկը:

2. ՆԱՏԱԼԻԱ.—Նրա կինը: Սրա հագինը հասարակ չթե հագուստ է: Կաշվե ականջավոր կոշիկներ՝ կողքերը ռեզինից: Գոգնոցը նույնպես չթե չե. չթե գեղեցիկ գլխաշոր, վորի ծայրերը կապում է բկի վրա:

3. ԿԼԱՎԴԻԱ.—Զինվորի կին: Նույնպես չթե հագուստ (փոքր ինչ դուքված) փոթ-փոթ և ծաղկավոր զարդեր վրան: Ականջին՝ ողեր, ուսերին՝ վառ չթե աղյուխ, վոր հենց նոր ընկել է գլխից: Մազերն անխնամ, չսանրած-չհավաքած: Գոգնոցը կարելի չե սև: Վոտնամանները նույնն են, ինչ վոր Նատալիայինը:

4. ՅԱՆ ՊՐՈՒՏԵԿ.—Ռազմագերի ավստրիացի (լեհ): Ավստրիական զինվորի շատ մաշված համազգեստ, բայց ծակ տեղեր չկան, կարված, կարկատված է կարգին: Մոխրագույն-կապույտ մահուդե կաշկա չե՝ լերկնագույն ոճիքով և փայլուն կոճակներով: Նույն գույնն ունի կարճ վարտիկը, վորի ծայրերը պատել է փաթաթաններով: Վոտներին կոպիտ և մաշված կոշիկներ են: Գլխին ավստրիական ձևի մոխրագույն-կապույտ մահուդե կեպի լե, կաշվե կոզիրով:

5. ՊՐՅԱՆԻՉԿՈՎ.—Կուլակ: Հագինը լավ ստիկն վերնաշապիկ է փեշերը կախված, մութ գույնի վարտիկ՝ ծայրերը լերկարճիտ կոշիկների մեջ դրած: Վերնաշապիկն կապել է փնջավոր

գոտի: Վերնաշաղկի վրայից՝ սև մահուդե ժիլետ: Ժամացույց: Քալլում ե ձեռնափայտին հենած:

6. ԳԱՎՐՅՈՒՇԻՆ.—Միջակ: Մութ գույնի վարտիկ, ծայրերը կոշիկների մեջ: Հագինը ուսական արմյակ ե՝ գոտիով կապած: Գլխին կառսուգ: Բոլորն աղքատիկ ե, բաց լավ, ամուր, մաքուր:

7. ՌԻԺԻԿ.—Չքավոր: Ճղված, կարկատած չթե վերնաշաղկի, նույնպիսի հին, կարկատած վարտիկ, վոտնափաթեթներ, տրեխներ: Շապիկը գոտեպնդել ե շորի չեզրից հանած կտորով:

8. ԶԱԽԱՐ ԲՈՒՐԿԻՆ.—Ֆրոնտից չեկած զինվոր: Գիմնաստյորկա ե պաշտպանողական գույնի վարտիկ, շինելն ուսերին—ամբողջովին տրորված ե մաշված: Գլխին կեղտոտ մոխրագույն գլխարկ: Ուսին բեմեկով հրացան: Մաշված փոշոտ կոշիկներ:

9. ՏԵՐ-ԱԳԱԹԱՆԳԵՂՈՍ.—Քահանա: Մաշված բաց-մանիշակագույն ֆարաշա: Վզին խաչ:

10. ՏԻԿ. ՉԵՐՆԻՇԵՎԱ.—Կալվածատիրուհի: Հագին՝ փափուկ բրդե կտորից կապոտ: Վոտներին՝ տուֆլիներ ցած կրունկներով: Մուգ գույնի գուլպաներ:

11. ՅՈՒՐԻ.—Նրա վորդին, սպա: Պաշտպանողական գույնի ֆրենչ ե գալիֆե: Ուսերին վոսկեգույն ուսադիրներ՝ մի կարմիր շերտով ե 4 աստղով: Ֆրենչի ձախ կրծքագրպանում Գեորգիսի սպայական խաչ: Վոտներին՝ պճնամուրի չերկարաձիտ կոշիկներ:

12. ՖՐԻԴԼԻԲ.—Գերմանացի: Վորսորդական չերկար կոշիկներ, մոխրագույն վարտիկ ե մոխրագույն պինջակ մոխրագույն ժիլետի վրա: Կապույտ շապիկ, փողկապ: Պինջակի վրա մոխրագույն կարճ վերարկու: Չեռին շեկ ու կարմիր սպլվոյաժ: Գլխին մոխրագույն կեպի:

13. ԶՈՒԲԿՈՎ.—Բանվոր: Յերկար կոշիկներ, մութ գույնի վարտիկ, դապից կարած պինջակ, գլխին՝ կարտուզ: Ուսովը գցել ե մի ժապավեն փամփուշտ: Մեջքին՝ հրացան:

Մ. Կ.

ԻՅԱԿԵՍ ՍԱՐԲԵԼ «Հասուցում» պիյեսի գեկորացիան

«Հասուցումը» բեմադրելու համար պետք ե ունենալ չերկուր գեկորացիա—աղքատիկ խրճիթի ներսը ե կալվածատիրական տան

արտաքին տեսքը: Այս գեկորները կարելի չե շինել բավական հեշտությամբ՝ սեփական միջոցներով ե առանց մեծ ծախսերի: Նախած բեմի ունեցած կահավորության, նաև դրամամթափի նյութական հնարավորությանը, տրվում ե այստեղ գեկորներ սարքելու չերկու տարբեր ձև:

Առաջին ձևը

Յեթե բեմը սարքավորված չե մահուդներով, նա սովորաբար «տուփի» տեսք ունի՝ չերեք կողմից տախտակե պատերով, չերբեմն չետեից կամ կողքերից ունենում ե մի կամ միքանի լուսամուտներ: Այդպիսի բեմում խրճիթի գեկորացիան սարքելը շատ հեշտ ե, մնում ե միայն կահավորել խրճիթի նման, այսինքն լուսամուտի առաջ դնել մի սեղան իր նստարանով, ավելորդ լուսամուտները ծածկել պատերի նման ներկած թղթով, անկյունում կախել սրբապատկեր (իկոնա), լուսամուտի ձախ կողմը, չեթե լուսամուտը մեջտեղն ե, կախել անուր (խոմուտ), կիսամուշտակ ե անկողին՝ նախշուն վերմակով,—բոլորը, ինչ լինում ե սովորաբար խրճիթում: Վորպեսզի գիտողին ցույց տրվի, թե բեմի վրա փեշ (ուսական) կա, պետք ե առաջին մասում, վարագույրի չետե դնել ունեիքներ, խմորի խաչաման՝ փայտե աթոռի վրա, դուլ ե ուրիշ իրեր, վորոնք սովորաբար լինում են փեշի մոտ,—այն ժամանակ կատացվի այն տպավորությունը, թե փեշ կա, բաց չի չերեում: Կարելի չե ունեիքները դնել անել կավ քսած ե սպիտակացրած տախտակի, վոր ամբարցրած պիտի լինի հատակի ե առաստաղի միջև ե կիսով չափ պիտի չերեա վարագույրի չետեից: Այդ տախտակը պետք ե ներկացանցի փեշի սկիզբը կամ ծայրը:

Այսպիսի բեմում, չերք պետք ե խրճիթում խաղալ, մնում ե վորոշել մուտք ու չելքի խնդիրը: Յեթե բեմը չունենա հարևան սենյակը՝ առանց կողքի դուռ, ծալրահեղ դեպքում պետք ե չել ու մուտ առել դահլիճով:

Կալվածատիրական տան գեկորներ սարքելու համար անհրաժեշտ ե շինել այդ տան միքանի մասերը՝ այն ե՝ չերկու կոլոննա (սյուն) ե պարսպի մի մասը: Սյուները շինվում են կավիճով ներկված տախտակներից, վերը դարդանկարի պես վորորուն բաներ շինած: Այդ սյուները կարելի չե շինել նաև իրար կպցրած (կարտոնի հաստությամբ) թղթերից. թղթերը կարելի չե վորորել սյունի ձևով ե ներկել կավիճով: Վերջապես սյուները կարելի չե շինել ե քաթանի կտորներից, հատակից մինչև առաստաղը ձգե-

լով: Քաթանը կարելի չէ չներկել, իսկ լեղակով ներկած սյունա-
գլխի նախշերը հեշտութեամբ կարելի չէ մաքրել, այնպես վոր քա-
թանը չի փչանա: Վորպեսզի քաթանը լավ ձգվի, նրա չերկու-
ծալքին մեխում են մի-մի փոքրիկ բարակ տախտակ: Սյունները
պետք է դնել այնպես, վոր մեկը մոտ լինի դիտողին, մյուսը՝
փոքր ինչ հեռու, իսկ այդ չերկուսի արանքում տեղավորել չերեք
կամ չերկու աստիճանով սանդուղ, վորը սյունների հետ միասին
կթողնի կալվածատիրական տան մուտքի տպավորութիւն: Աստի-
ճանների գլուխը պետք է լայն տեղ ունենա, վոր կարելի լինի
աթոռ դնել ու նստել, իսկ աստիճաններով չել ու մուտ անել:

Բեմի չետին պատի մեջտեղից մի քիչ հեռու, դիտողի աջ
կողմը պետք է դնել տախտակներից շինած և կավիճով կամ կրով
սպիտակացրած պարսպապատի մի մաս: Դերակատարները կարող են
անցնել այդ պարսպի չետեր, նայել այնտեղից և մտնել նրա և
բեմի միջև թողնված անցքով:

Սյունների չետեր և բեմի աջ կողմից պետք է դնել մի-մի
ծառ, շինված հաստ, չոր, ծուռ ու մուռ բնից, վորի վրա կարելի
չէ հարմարեցնել թարմ ճյուղեր: Թարմ ծառ դնելը լավ չի, վորով-
հետև նա չի ստեղծի պառավ (կալվածատիրական տների համար
բնորոշ) ծառի տպավորութիւն: Պարսպապատի չետե կարելի չէ
դնել ճյուղերի փնջեր՝ թփերի տպավորութիւն ստանալու համար:

Յերկուրդ մեկը

«Մահուղներով» սարքած բեմում անհրաժեշտ է այդ «մա-
հուղներն» ողտազործել այնպես, վոր նրանք վոչ միայն չծածկեն
անդրկուխայն տարածութիւնը, այլև ներկայացնեն դեկորացիա-
լի մի մասը: Առաջին դեկորացիայում բոլոր իրերը, վոր շինվում
են փայտից կամ թղթից, կանգնում-մնում են առանձին, իսկ այս-
տեղ գրեթե ամեն ինչ պիտի կախել «մահուղների» վրա: Խրճիթի
լուսամուտը շինվելու չէ իրար կպցրած թղթից, ինչպես դա ասվեց
առաջին դեպքում սյունների մասին, և ներկվելու չէ չերկու ներ-
կով (շրջանակը—ոխրալով, ապակին—լեղակով կամ մրով, կամ
շրջանակը՝ մրով, իսկ ապակին՝ լեղակախառն կավիճով) և կախ-
վելու չէ չետին «պատի» մեջտեղը: Կարելի չէ, իհարկե, շինել և
բացվող լուսամուտ, բաց դա փոքր ինչ կթանգացնի դեկորացիան:
Փեշի մասը կարելի չէ կավիճով ու մրով նկարել իրար կպցրած
թղթի կամ քաթանի վրա և կախել աջ կուլիսին, վորին պիտի
դնւ անել ունեղիքներ և մոտը դնել ուրիշ իրեր (սեղան, աթոռ,

դուլ, խաշաման): Պատերին, իհարկե, կախել այն բոլոր իրերը,
ինչ վոր հատուկ և ուռ գլուղի խրճիթին—կիսամուշտակ, սրբիչ,
սրբապատկեր (իկոնա): Վորպեսզի իրերը «մահուղը» չպատռեն,
վորոշ տեղեր ամրացնում են սովորական փոքրիկ կեռ չափաւաս-
նէր, իսկ կախիլի բաների վրա ողակավոր չափաւասներ:

Կալվածատիրական տունը շինվում է այնպես. ձախ կուլիսի
աջ ծալքին կախվում են չերկու սյուն (ցույց տրված ձևով շին-
ված), նրանց արանքում դրվում է չերկու աստիճան ունեցող
սանդուղ. ապա առաջին ձախ կուլիսի մեջտեղը կախում են նկա-
րովի լուսամուտ, նույնպես իրար կպցրած հին թղթից շինած ու
նկարած—շրջանակն սպիտակ, ապակին՝ լեղակով կամ մրով: Իրար
կպցրած թղթից արդեն շինում են չերեք ծառ, թուփ, նույնպես
և պարսպի պատ՝ չերկու սյունով, արանքը ճյուղերով: Ծառերը
զարդարվելու չեն կանաչով, իսկ չեթե կանաչ չկա, ներկել տերևնե-
րը լեղակախառն ոխրալով, բունը՝ մրով: Պարսպի պատի քիչ
նեղը ներկվելու չեն կամ սվաղած աղյուսների ձևով կամ կավիճով:

Վ Ե Ր Զ

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0311460

10.405

8/1/17